

Mei 2023

Staat van het Gezin 2023

Op zoek naar een nieuwe sociale norm

VOORWERKENDE
OUDEERS

NCJ

wij

Branchevereniging
**Maatschappelijke
Kinderopvang**

De Staat van het Gezin 2023

Voorwoord

Op 15 mei is het Internationale Dag van het Gezin. In Nederland niet iets waar we erg bij stil staan, laat staan dat het gevierd wordt. Ons omringende landen besteden veel aandacht aan gezinnen. Duitsland, Oostenrijk en België hebben bijvoorbeeld een minister van Gezin. België kent al ruim 100 jaar een Gezinsbond. Zij praten mee over landelijk gezinsbeleid maar ook lokaal over het aanleggen van een fietspad in verband met de veiligheid van kinderen. Ter vergelijking: De laatste gezinsvisie in Nederland stamt uit 2008.

Het maken van een Staat van het Gezin zou een overheidstaak moeten zijn, een verantwoordelijkheid om te kijken hoe het met Nederlandse gezinnen gaat en wat we kunnen doen om het makkelijker te maken. Deze handschoen pakt de overheid niet op. Daarom hebben wij het gedaan in deze tweede Staat van het Gezin.

Hoe gezinsvriendelijk is Nederland? Wat gaat er goed? Wat kan er beter? Hoe solidair is Nederland? Is Nederland een fijn land om als gezin te wonen? Deze vragen legden wij voor aan gezinnen en presenteren wij samen met bestaande, bekende cijfers rondom gezinnen in de tweede Nederlandse Staat van het Gezin. In de hele Staat van het Gezin vindt u in het roze echte quotes van echte ouders waar wij naar luisterden.

De Staat is opgebouwd uit verschillende delen;

1. Conclusies en aanbevelingen
2. De resultaten van een peiling onder gezinnen
3. De resultaten van gesprekken met ouders
4. Bekende, bestaande cijfers
5. Inspiratie uit Nederland en daarbuiten

De steeds verder vergrijzende populatie brengt problemen met zich mee. Zo zal het nu al nijpende personeelstekort nog verergeren, de zorgkosten zullen blijven oplopen, de strijd tussen natuur en woningen zal blijven groeien, ...

Voor gezinnen in Nederland worden daarmee de uitdagingen ook groter op het gebied van wonen, klimaat, ruimte en bestaanszekerheid. Het is daarom de hoogste tijd om naar gezinnen te kijken in Nederland. Naar vaders en moeders die op dagelijkse basis werk, gezin en zorg combineren en verantwoordelijk zijn voor de toekomstige generatie.

Wij wensen u veel leesplezier en hopen dat de Staat aanzet tot denken en doen, voor iedereen die een rol in en rondom gezinnen in Nederland.

Marjet Winsemius

Stichting Voor Werkende Ouders

Igor Ivakic

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Loes Ypma

Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang

Mariska van der Kogel

Magazine WIJ

Inhoudsopgave

Conclusies en aanbevelingen	4
Aanbevelingen	5
Ouders in een peiling	11
In gesprek met ouders	22
Gezinnen in cijfers	24
Het gezin in cijfers	25
Kinderen	28
Ouders	32
Het gezin in ontwikkeling: Onderwijs en Kinderopvang	34
Werk	36
Financiën	39
Gezondheid	41
Leefomgeving	43
Inspiratievoorbeelden uit Nederland en daarbuiten	45
Het Keukentafelpact	46

Conclusies en aanbevelingen

Een gezin is het kleinste economisch systeem waarin ouder(s), kinderen en jongeren hun dagelijks leven vormgeven. De verschijningsvormen zijn divers, maar de overeenkomst is dat het de informele plek is waar kinderen en jongeren opgroeien.

Gezinnen staan er alleen voor. Dat is de heftige conclusie van deze Staat van het Gezin. Gezinnen dragen een aanzienlijk deel van de samenleving en zouden zich gesteund moeten voelen. Ze voelen zich echter alleen en het voelt alsof niemand naar ze luistert. Vaders en moeders worstelen met ouderschap en opvoeding, met hun werk, financiën, gezin en zorg verdeling. Men wordt de maat genomen en ze ervaren weinig solidariteit. De voorzieningen lijken er te zijn, maar zijn tegelijkertijd onvoldoende, te duur of zelfs (lokaal) afwezig. Nederland scoort in dit algemene beeld een 6,6 op gezinsvriendelijkheid.

Ondertussen wordt de kloof groter en daarmee de ervaren solidariteit minder. De polarisatie wordt aan de keukentafels gevoeld. De kloof tussen groepen, tussen lokaal en landelijk, tussen de regio en de Randstad. De kloof tussen gezinnen en politiek is al groot. Ook de onzekerheid groeit. Onzekerheid over bestaanszekerheid, over het klimaat, over de toekomst van hun kinderen.

Tegelijkertijd verwachten we veel van ouders. We verwachten dat zij de toekomst van ons land opvoeden zonder hen al te veel te ondersteunen. We verwachten dat ze zorgen voor hun eigen ouders, dat ze meer gaan werken, dat ze presteren en dat ze meedoen op school, op het voetbalveld en in de buurt. Ondertussen zien zij hun kinderen worstelen met hun mentale gezondheid, moeten ouders steeds meer werken om te overleven en is het sociale contract dat we hadden vrijwel uitgehold. De samenleving verwacht dit namelijk in een wereld die steeds meer verantwoordelijkheid bij het individu legt en steeds verder polariseert.

Als initiatiefnemers van de Staat van het Gezin vragen wij ons af of het niet te ver is doorgeslagen. Zijn we nog in staat om het tij te keren? Of zijn we, als we nu niets doen, over 15 jaar te laat? Er komen grote vraagstukken op ons af; vergrijzing, klimaat, een stelsel dat nu al niet ondersteunt. Formele steun is niet vindbaar en informele steun is bijna verdwenen.

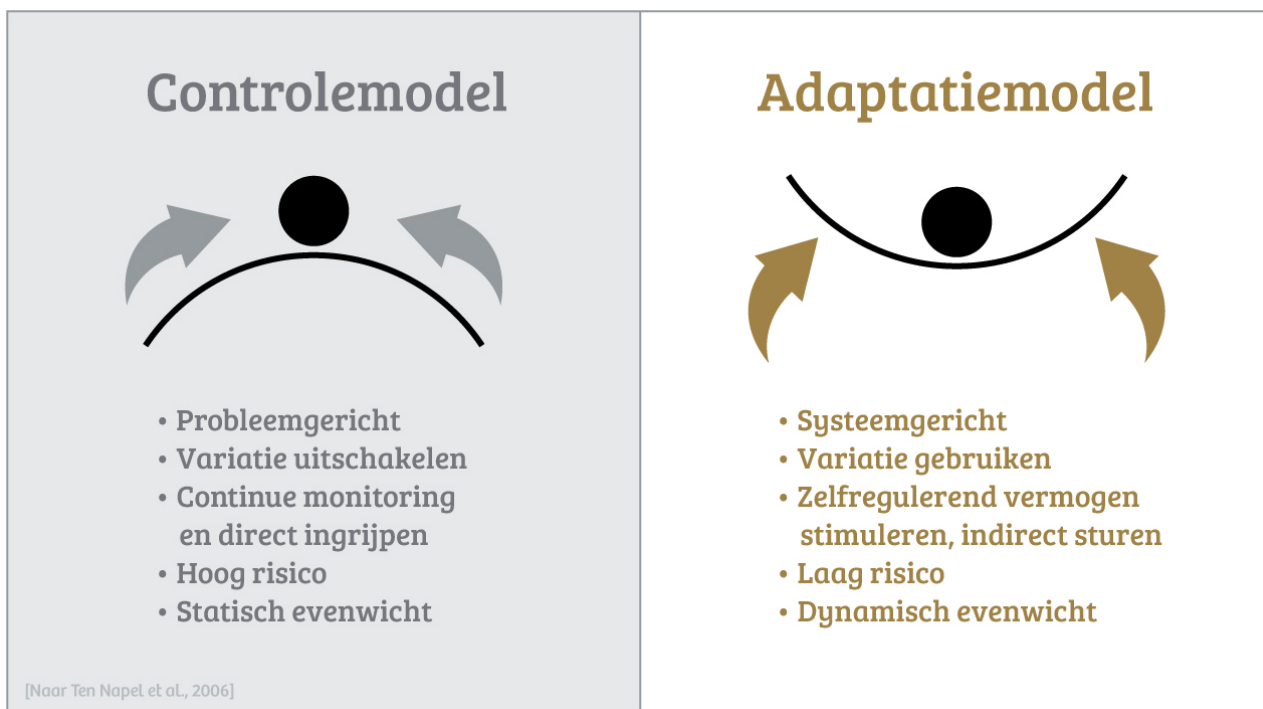
Op de vraag 'Wat kan de politiek doen om gezinnen te ondersteunen, zei een ouder simpelweg: 'Luister!'

We moeten eerlijk zijn: we hebben de solidariteit in de samenleving te lang op het spel gezet. We hebben te veel gevraagd van ouders, jeugdigen en gezinnen. We kunnen niet meer wachten en moeten aan de bak voor gezinnen. Dat begint met luisteren. Luisteren naar ouders. Luisteren naar hun zorgen en hun onzekerheid. Luisteren naar jeugdigen. Luisteren naar regionale verschillen. Luisteren in de politiek, op de werkvloer, bij de professional aan het bureau, bij de bakker op de hoek.

Wij pakken deze handschoen op. Wij gaan aanschuiven. Wij dekken luistertafels en wij gaan luisteren. Luisteren naar ouders, jeugdigen en gezinnen. Wij gaan vertellen wat we gehoord en gezien hebben waarmee wij erachter komen wat kan helpen.

Aanbevelingen

Op basis van alle cijfers, de analyse en de peiling onder ouders doen we graag een aantal eerste aanbevelingen.

Het is tijd om gezinnen te ondersteunen vanuit **het adaptatiemodel**¹ waarbij het uitgangspunt is dat gezinnen vrij zijn om hun eigen keuzes te maken, maar zich altijd gesteund weten door de buurt, professionals, gemeente, overheid (het systeem). De aanbevelingen bevatten laaghangend fruit, maar ook systemische aanbevelingen om het gezin beter te ondersteunen. Hierbij kijken wij ook naar goede voorbeelden in ons omringende landen.

Luister

Nederland telt 2,6 miljoen gezinnen met thuiswonende kinderen. Genoeg om naar te luisteren (of genoeg om gehoord te worden). Al jaren vragen we om een breed onderzoek, waarbij kinderen, ouders en opa's en oma's meepraten, meedenken en meebeslissen in een breed burgerberaad. (G1000²). Als we gerichter weten waardoor het leven van gezinnen gemakkelijker gemaakt kan worden, met minder kans op ziekte/uitval, minder (vecht)scheidingen, minder

¹ <https://www.voorwerkendeouders.nl/het-adaptatiemodel/>

² <https://g1000.nu/>

armoede, meer bestaanszekerheid, dan kan je passend beleid maken. Dit is dan het startpunt van het ministerie van gezinszaken en met overkoepelend gezinsvriendelijk beleid.

Met concreet gezinsbeleid zet je als landelijke overheid de norm in hoe we als samenleving naar de waarde van gezinnen kijken en laat je tegelijkertijd zien dat gezinnen waarde hebben en worden gezien. Sluit hierop aan met al het lokale beleid. Gezinsbeleid gaat verder dan het individuele gezin. Het raakt ook aan de verhouding tussen gezin en werk, het oog van werkgevers voor ouderschap, armoede, schulden, gelijke kansen, het klimaat, onderwijs, het beroep dat onderwijs op ouders doet, taal, wonen en de stress die volgt uit woonsituaties en de druk op de woningmarkt.

Een omgeving die ouders ondersteunt gaat verder dan sociale steun. Het betreft ook een fysieke omgeving die ouders helpt in het maken van de goede en gezonde keuzes en voorziet in het ontmoeten van elkaar. Alle overheidsorganisaties zouden bij het maken van beleid, wetten en regels, moeten toetsen in hoeverre dit de rechten en kansen van kinderen beïnvloedt.

'We moeten af van de cultuur waarin je in de eerste plaats iets anders bent dan ouder (werknemer, belastingplichtige, etc.). Als je je ouderschap op de eerste plaats kunt zetten, is het veel makkelijker om werk en gezin te combineren en de fysiek zwaarste fase van 0-12 jaar door te komen.'

Begin bij elk Begin

Begin bij elk begin, de eerste duizend dagen, de overgang naar basisschool of middelbare school.

De eerste duizend dagen, vanaf de bevruchting tot ongeveer de tweede verjaardag van een kind, oftewel de eerste duizend dagen zijn cruciaal voor de vele duizenden dagen die volgen. Vanaf de bevruchting tot ongeveer de tweede verjaardag ontwikkelen kinderen zich razendsnel, en worden alle organen aangelegd. In geen enkele andere periode in het leven worden er meer biologische mijlpalen behaald. In die periode wordt het fundament voor de rest van het leven gelegd, zowel fysiek als mentaal en sociaal.

Wat ouders hun kind meegeven in de eerste duizend dagen is van grote invloed op de fysieke, mentale en sociale gezondheid voor de rest van het leven. Stress, armoede, ongezonde voeding en leefomgeving, en een gebrek aan liefdevolle aandacht en stimulatie belemmeren de kansen van kinderen om zich te ontwikkelen. Een valse start in het leven heeft blijvende gevolgen voor de kansen van kinderen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en in de maatschappij.

De eerste duizend dagen periode wordt door veel ouders ook als 'zwaar' ervaren. Een peiling van de Samenwerkende Gezondheidsfondsen onder ouders in Nederland liet zien dat 91% van de ouders het ouderschap zwaar vindt. Ouders willen het graag goed doen, maar voelen zich onzeker en durven geen hulp te vragen. Het is belangrijk dat ouders voelen dat ze er niet alleen voor staan. Ouders die steun ervaren en zich gewaardeerd voelen kunnen beter voor hun kind zorgen. Dit is altijd belangrijk en al helemaal tijdens de eerste duizend dagen.

Daarnaast zijn er de schoolovergangen: vanaf het 3^e en 4^e levensjaar naar het primair onderwijs en vanaf een jaar of twaalf naar het voortgezet onderwijs. Vanwege de grote veranderingen die dit betekent voor jeugdigen zien wij dit als een nieuw begin: een nieuwe kans om het goed te doen voor jeugdigen en hun gezinnen. Alles dat vóór aanvang van de puberteit goed gaat geldt als een plus op de kansen en mogelijkheden in het verdere leven.

We kunnen dus heel veel doen voor ouders en jeugdigen zolang we goed luisteren naar wat zij nodig hebben en wat ze ons te vertellen hebben. Dat vraagt dat we hen moeten zien, horen en helpen waar nodig. Het belangrijkste dat we na moeten streven is dat gezinnen het gevoel en de ervaring hebben dat ze er niet alleen voor staan en dat ondersteuning (altijd) nabij is en aansluit bij hun vragen.

Informeer me

Kortom: informeer ouders. Over de eerste duizend dagen, over alle regelingen en ondersteuning die er is. Zorg dat alle ouder weten waar ze terecht kunnen, bij wie ze kunnen zijn en hoe de samenleving werkt. Ga ervan uit dat ouders dit niet weten in de manier waarop je informatie verstrekt en wil, als samenleving, dat iedere ouder van je aanbod gebruik maakt. Geef ouders als ze aangifte komen doen een informatieboekje met lokale en landelijke informatie zoals: het lokale wijkteam, mamacafe's, geldfit, het rijksvaccinatieprogramma, verlofregelaar, Nibud, etc.

Doe dit steeds weer opnieuw, met de dan passende informatie op de belangrijke mijlpalen: bij de overgang naar het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en als een jeugdige 18 wordt.

Kopje Koffie

Nog een voorbeeld van laaghangend fruit is het verzorgen van lokale ontmoetingsplekken voor ouders. Organiseer laagdrempelig het kopje koffie waar gezinnen elkaar kunnen ontmoeten, waar ook professionals (vanuit consultatiebureau's, gemeente of wijkteam) beschikbaar zijn.

Veel gemeenten kennen al mooie voorbeelden zoals het ouderprogramma 'Het begint bij mij'³ uit Den Haag of het Speelhoes⁴ in Enschede. Ook ouders zelf hebben de handschoen opgepakt bijvoorbeeld in het initiatief 'Ouders van betekenis'⁵ in Utrecht. Deze voorbeelden zouden in elke gemeente een eigen invulling kunnen krijgen en initiatieven zouden ruimhartig gefaciliteerd moeten worden. Het moet niet uitmaken in welke gemeente of wijk je woont: gezinnen moeten overal dit soort laagdrempelige ontmoetingsplekken kunnen vinden. Of het aanbod er wel of niet is. Draag zorg voor een landelijke en lokale dekking samen met partners om het gezin heen, zoals de kinderopvang, onderwijs, sport en welzijn.

Maak tijd voor het jonge gezin

Investeer in 100% betaalde verlofregelingen zodat het voor elke ouder mogelijk wordt om een goede start te maken met hun kind. Uit diverse onderzoeken weten we dat samen de zorg dragen voor de baby in de eerste maanden voor langere tijd een gelijke verdeling van zorgtaken oplevert. Zie dit als een maatschappelijke verantwoordelijkheid ook in de facilitering van deze regelingen.

Parental burn-out in Nederland

Parental burn-out is een begrip in het buitenland. Volgens een recente Amerikaanse enquête leed in coronatijd zelfs tweederde van de werkende ouders⁶ aan parental burn-out. In België zijn dat momenteel 1 op de 12 ouders⁷. In Nederland weten we er eigenlijk niets over. Parental burn-out is de fysieke, mentale en emotionele uitputting die voortkomt uit de chronische stress die bij het ouderschap komt kijken. Als we kijken naar het beeld uit de Staat van Gezin zien we de zorgelijke signalen. Wat zijn de oorzaken? Hoe vaak komt het voor? Wat zijn de kosten en de lange termijn gevolgen? Wat zijn de oplossingen? Doe een gedegen onderzoek naar parental burn-out in Nederland, want de kosten zullen gigantisch zijn en de wanhoop bij werkgevers groot.

'Iedereen zoekt de opvoeding helemaal zelf uit een het is behoorlijk taboe om adviezen te geven. Waarom praten we hier niet wat meer over met elkaar?'

'Ik doe maar wat.'

³ <https://www.peer3.nl/nl/het-begint-bij-mij/>

⁴ <https://www.loes.nl/nieuws/kom-spelen-met-je-baby-bij-het-speelhoes.html>

⁵ <https://www.oudersvanbetekenis.nl>

⁶ <https://www.nytimes.com/2022/05/05/well/family/parental-burnout-symptoms.html>

⁷ <https://www.feeling.be/psycho-relatie/mama-kan-niet-meer-waarom-steds-meer-ouders-afstevnen-op-een-parentale-burn-out/>

Oranje Leeuwpas

Den Haag heeft de **ooievaarspas**⁸, Rotterdam de **Rotterdampas**⁹, Amsterdam de **Stadspas**¹⁰, de gemeente Vaals heeft een **gezinspas**¹¹ waarbij er samen wordt gewerkt met de Duitse gemeente Aken. Met de verschillende passen kan je lokaal gratis of tegen een lager tarief leuke dingen doen of met korting terecht bij lokale ondernemers. Bij de ene gemeente is de pas gratis, bij de andere betaal je ervoor. Bij de ene gemeente zit er ook een armoede component is, bij de andere niet. Ook is het in sommige gemeenten makkelijker met de pas om aanspraak te maken op het Jeugdfonds. Drempels om een aanvraag in te dienen worden door de pas weggehaald.

Maak het gebruik van een pas, bijvoorbeeld een Oranje Leeuwpas, voor elke ouder in elke gemeente mogelijk. Onderzoek wat voor elke gemeente haalbaar is en welke fondsen en regelingen hierop aangesloten kunnen worden. Dit scheelt bureaucratie voor gemeenten en ouders en haalt ook de schaamte weg. Belangrijker nog: je kan het inzetten in de strijd tegen kinderarmoede.

Je kunt het ieder kind

Door de grote druk op gezinnen in de eerste levensjaren van jeugdigen (combinatie werken-wonen-leven) en de kleiner wordende gezinnen dreigen kinderen te verleren hoe ze moeten samenleven (door bv taalverwerving, sociale- en motorische vaardigheden en door op je beurt te leren wachten). De oplossing is eenvoudig en voorkomt dat er al voor het vierde levensjaar onoverbrugbare verschillen zijn gemaakt.

Zorg dus dat alle kinderen van de kinderopvang kunnen profiteren. Het helpt kinderen met de levensvaardigheden, geeft goede voorbeelden en het voorkomt te grote verschillen bij de start van formele scholing. Dit vraagt voortvarendheid in het beschikbaar stellen van kinderopvang voor alle kinderen, het zorgen voor professionals om dit te kunnen ondersteunen en het zorgdragen voor een passend financieringsmodel, waarin de lange-termijnvoordelen meegenomen zijn.

Mentale gezondheid: Niet alleen praten, Doen!

De cijfers rondom mentale gezondheid van kinderen en jongeren spreken voor zich. De tijd van er over praten is voorbij. Het is noodzaak om er nu wat aan te doen. Er is veel laaghangend fruit, van jongerenhulponline.nl¹² standaard op alle scholen breed verspreiden en het lespakket 'Je Brein de Baas?!'¹³ ter ondersteuning van het mentoraat inzetten tot zelfverdedigingscursus bij gymles.

De aandacht voor prestatiedruk en schoolstress hoort hier ook bij. Maak werk van aanpassingen die de prestatiedruk en de schoolstress verminderen: onderzoek de invloed van testen en toetsen op deze factoren, maak werk van het maatwerkdiploma, zoek naar de ruimte door vooral de ruimte te benutten. Ondersteun initiatieven die hier goede resultaten in boeken en zorg dat hun aanpak goed beschreven en onderzocht wordt zodat dit breder kan worden toegepast ([Agora-onderwijs](http://www.agera-onderwijs.nl)¹⁴, [WALHALLAb](http://www.walhallab.nl)¹⁵, etc).

'Het is zoeken naar een naald in een hooiberg als je mentale ondersteuning nodig hebt voor kinderen en dan is er mega wachtlijst of onbetaalbaar. Onderwijs is niet meer van deze tijd en te veel druk op kinderen.'

⁸ <https://www.denhaag.nl/nl/werk-bijstand-en-uitkering/ooievaarspas-en-ooievaarsregelingen/ooievaarspas-aanvragen.htm>

⁹ <https://www.rotterdam.nl/rotterdampas-aanvragen>

¹⁰ <https://www.amsterdam.nl/stadspas>

¹¹ <https://www.vaals.nl/inwoners/gezinspas>

¹² <https://jongerenhulponline.nl/>

¹³ <https://www.ncj.nl/onderwerp/je-brein-de-baas/>

¹⁴ <https://www.verenigingagoraonderwijs.nl/>

¹⁵ <http://www.walhallab.nl/>

Maak een groeipakket

Elk kind dat in Vlaanderen woont, krijgt een Groeipakket. Het Groeipakket bestaat uit gezinsbijdrages en andere financiële tegemoetkomingen om gezinnen te ondersteunen in de opvoeding van hun kinderen. Het is een pakket op maat van elk kind in elk gezin. Het bedrag dat je krijgt, hangt dus af van de situatie van het gezin. Het Groeipakket ontvangen ouders automatisch en ouders hebben geen last van terugvorderingen. Zo krijgen kinderen in Vlaanderen alle kansen om te groeien en zich te ontplooien en is de aanpak gezinsgericht. Bekijk hoe dit groeipakket via de Oranje Leeuwpas kan worden geregeld.

Bestaanszekerheid

We zijn een van de rijkste landen van de wereld en toch hoeven we de kranten maar open te slaan en lezen we over gezinnen die moeilijk rondkomen, stijgende inflatie en armoede onder gezinnen. Bestaanszekerheid van gezinnen staat onder druk en dit geldt niet alleen voor de sociale minima. Ook onder de werkenden en de middeninkomens ondervinden ouders financiële stress. Ze maken zich zorgen over hun situatie, over het toekomstperspectief van henzelf en hun kinderen.

Het recht op bestaanszekerheid in Nederland is verankerd in [de grondwet onder artikel 20](#)¹⁶. Een sociaal grondrecht dat vrije ruimte laat aan de wetgever hoe zij dit invullen en onder welke voorwaarden. Het recht op bestaanszekerheid is daarmee bijvoorbeeld niet op dezelfde manier verankerd als recht op onderwijs en de leerplichtwet.

Ons bestaanszekerheidsstelsel is opgebouwd uit landelijke wetten, regelingen, toeslagen en in lokale en binnen landelijke uitvoering. Het aanvragen van regelingen en toeslagen en komen tot het inkomen waar je recht op hebt is ingewikkeld. Mensen durven of kunnen hun inkomensondersteuning vaak niet zelf aan te vragen of weten soms niet eens dat ze er recht op hebben. Veel gezinnen lopen daarom inkomsten, toeslagen en regelingen waar zij recht op hebben mis. Het systeem is niet toegankelijk en niet toereikend. Het biedt gezinnen onvoldoende voor sociaal maatschappelijke participatie.

'Als alleenstaande met een modaal inkomen moet ik fulltime werken om ronde te komen. Aangezien er onvoldoende opvangplekken zijn en de (school)tijden vaak niet aansluiten op mijn werk ben ik zeer afhankelijk van mijn bejaarde moeder. Als zij wegvalt heb ik een zeer groot probleem. Daarbij vind ik het verschrikkelijk dat ik mijn kinderen zo weinig zie. Maar een dag minder werken betekent geen sport of muziekles en nooit een dagje uit. Want ik verdien dan toch nét te veel voor hulp vanuit de overheid.'

De financiële stress is enorm en heeft een grote impact op ouders en kinderen. Niet weten waar je aan toe bent, maakt rondkomen in Nederland zo lastig. Bijvoorbeeld door de toeslagen die je als voorschot krijgt en mogelijk moet terugbetalen. Hiervoor is een geheel nieuw inkomensondersteuningssysteem nodig.

In Nederland loopt het recht op bestaanszekerheid altijd via het gezin, ouders en verzorgers. Dit betekent dat het voor kinderen altijd uitmaakt in welke wieg je geboren wordt. Kinderen kunnen niet eigenstandig en direct een beroep doen op bestaanszekerheid. Dit leidt tot schrijnende situaties van kinderen die opgroeien in armoede.

¹⁶ https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vgrnbss04uwn/artikel_20_bestaanszekerheid_welvaart

Tot slot...

Luisteren is in de basis niet zo moeilijk. Je hoeft alleen maar te gaan zitten. Het is de eerste stap naar een gezinsvriendelijker Nederland. Wij starten hiermee met **ons keukentafelpact**¹⁷, waarbij we op zoek gaan naar een nieuwe sociale norm rondom gezinnen. We nodigen iedereen uit om met ons mee te doen en zich aan te sluiten bij ons pact.

'Gezinnen staan er over het algemeen vrij alleen voor.'

¹⁷ <https://www.voorwerkendeouders.nl/het-keukentafelpact/>

Ouders in een peiling

Van 8 maart 2023 tot 11 april 2023 hebben wij een peiling gehouden onder 400 ouders. De vragenlijst is op verschillende manieren uitgezet en is statistisch gezien niet representatief. Het is dan ook geen wetenschappelijk onderzoek, maar een uitnodiging tot gesprek over een breed gezinsbeleid.

Voor het beeld:

93% Van de respondenten is vrouw, 5% is man, 2% is neutraal.

47% heeft een WO-opleiding, 38% een HBO, 13% MBO.

De meeste respondenten komen uit Zuid-Holland, Noord-Holland, Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant, Overijssel.

Er is geen uitvraag gedaan naar de migratieachtergrond van de respondenten.

We zetten graag de belangrijkste resultaten op een rij. Hierbij hebben we waar mogelijk ter vergelijking ook de cijfers uit de eerste Nederlandse Staat van het Gezin opgenomen.

Ouders geven Nederland een 6,6 voor gezinsvriendelijkheid. 86% vindt Nederland een goed land om als gezin in te wonen. Dit is in vergelijking met de eerste Staat van het Gezin uit 2022 een daling: 89%.

30% (in 2022: 48%) van de ouders geeft aan dat Nederland voldoende voorzieningen heeft die gezinnen ondersteunen. Onder voorzieningen wordt bijvoorbeeld verstaan: onderwijs, kinderopvang, financiële regelingen, plekken voor jongeren en kinderen om te chillen of te spelen. 60% (in 2022: 45%) van de ouders geeft aan dat het beter kan en 10% (in 2022: 6%) geeft aan dat de voorzieningen onvoldoende zijn.

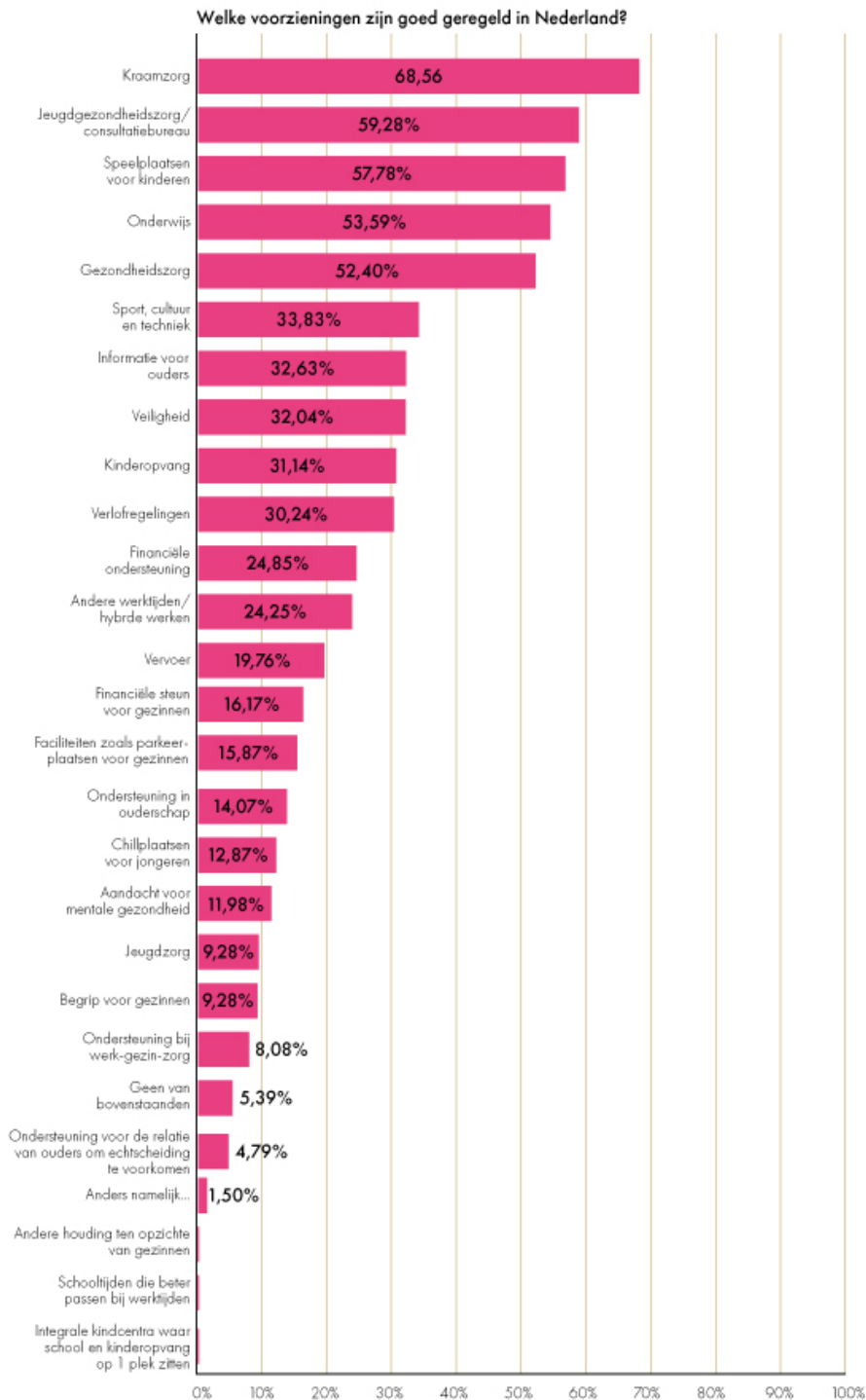
Wat ouders zeggen:

‘Het is hier veilig, er zijn goede scholen, er is goede kinderopvang, goede gezondheidszorg, gezonde voeding etc. Maar het zou echt beter moeten met verlof, financiering etc. om zorg voor de kinderen en werk goed te combineren.’

‘Als je kijkt naar onderwijs en naar het kinderopvangsysteem en ook financieel dan is Nederland binnen Europa niet het meest aantrekkelijke land om te wonen.’

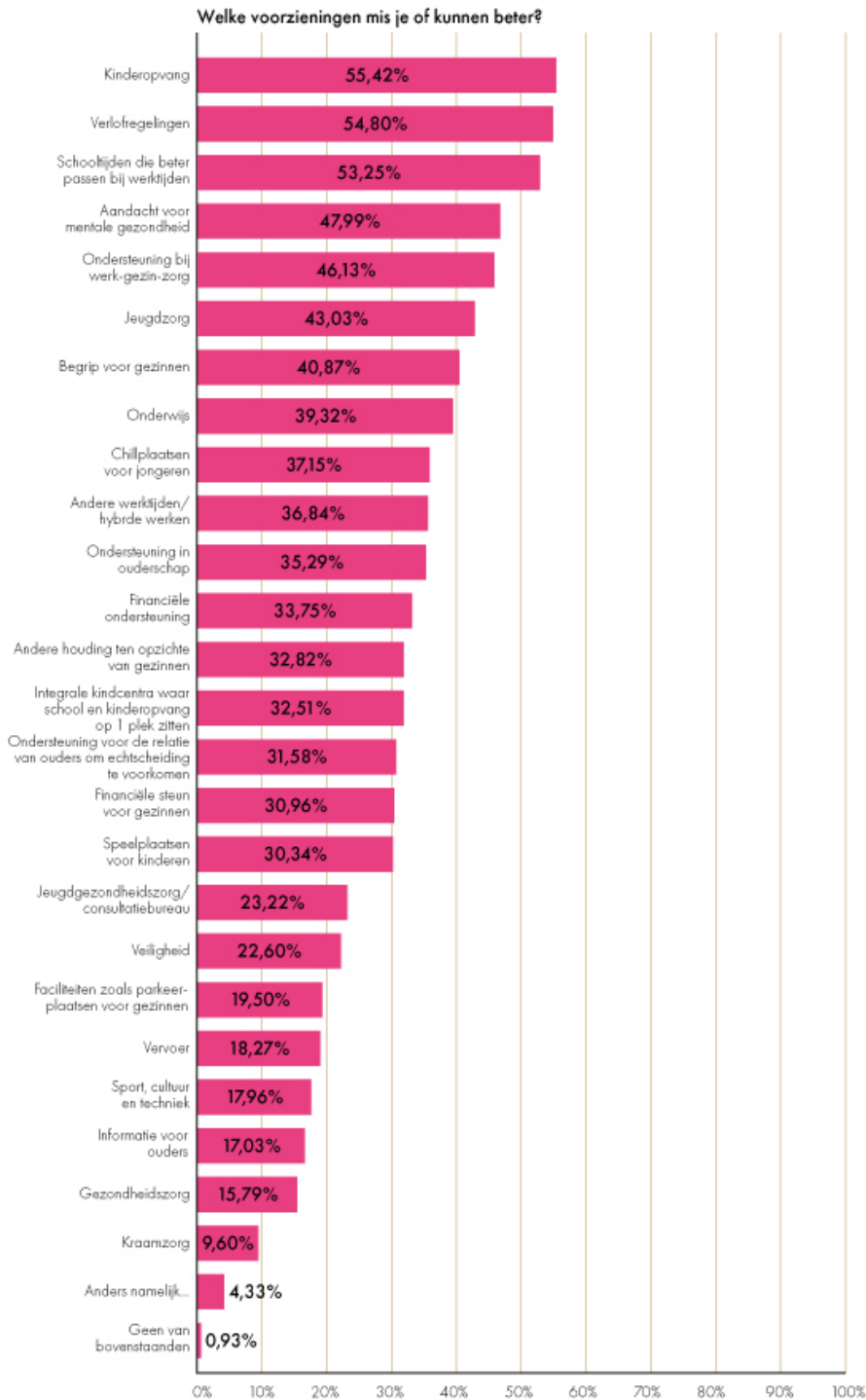
‘Het lijkt heel gezinsvriendelijk maar eigenlijk is er geen tijd voor het gezin. Je moet zo snel mogelijk weer aan het werk (liefst fulltime) en je gezin doe je maar ‘in je eigen tijd’

'De kwaliteit van voorzieningen (onderwijs, buitenspeelruimte, sportverenigingen) is redelijk uniform verdeeld, waardoor de beschikbaarheid niet heel problematisch is. Dat maakt het echter nog niet toegankelijk: veel gezinnen staan onder relatief grote druk om werk en privé tegelijk in de lucht te houden; niet alleen vanwege economische uitdagingen (hoge prijzen voor wonen, eten, energie, opvang), maar ook door bureaucratische belemmeringen (kinderopvangtoeslag).'

STAATje

Wat betreft voorzieningen vinden ouders kraamzorg, jeugdgezondheidszorg, speelplaatsen voor kinderen het beste geregeld.

Wat volgens hen beter kan is (in volgorde van belangrijkheid) de kinderopvang, schooltijden die beter aansluiten op werk, verlofregelingen, aandacht voor mentale gezondheid, ondersteuning bij ouderschap.

Opvallend is dat kinderopvang vorig jaar op plek 6 stond van wat er beter kon, maar dit jaar de ranglijst aanvoert van wat er beter kan. Ouders noemen vooral de prijs en onrust veroorzaakt door de personeelstekorten als reden.

Wat ook opvalt is dat ouders de verlofregelingen (54%) noemen ondanks de verbeteringen die de afgelopen jaren zijn doorgevoerd. Vorig jaar stond het op de eerste plaats met 48%. Ouders geven aan dat de vergoeding van 70% als te laag wordt ervaren: vooral voor ouders met een kleine portemonnee.

Verder noemen ouders opmerkelijk vaak het onderwijs en de grote vraag naar ouderparticipatie in combinatie met hun werk als belastend.

‘Vooral school is niet ingericht op werken. Schooltijden en werktijden passen niet op elkaar, net als schoolvakanties. Ik heb 25 vakantiedagen, mijn kinderen 12 weken. Ze gaan er ook maar vanuit dat je altijd kan helpen en de communicatie laat vaak te wensen over. Zelfs oudergesprekken zijn onder schooltijd. Dan wordt er dus gewerkt... School dicteert het ritme van je doordeweekse leven. Eigenlijk zou dat werk en gezinsleven moeten zijn, en school (incl. cultuur, muziek, creatief- dus brede ontwikkeling) zou ten dienste moeten staan van het ritme van gezinnen. Wij ervaren het andersom, en het beroep doen op ouders is groot. En als je ook nog zorg/steun verleend aan anderen: hoe is het nog te combineren? Maar daar houden we maatschappelijk gezien weinig rekening mee.’

82% (in 2022; 74%) vindt dat er in de politiek te weinig aandacht is voor gezinnen. 59% is van mening dat het in de politiek niet over hun gezin gaat.

**Wat zou de politiek meer of minder kunnen doen voor gezinnen?
Een greep uit de antwoorden:**

‘Ik ben niet van christelijke partijen, maar in 1 ding hebben ze gelijk: het gezin is de hoeksteen van de samenleving. Het welzijn en ontwikkelen van onze jeugd zou TOPprioriteit moeten zijn van iedereen, aangezien zij straks zorgen voor ons en onze wereld laten draaien. Dit belang mag veel meer doorklinken in onze politiek.’

‘Meedenken in het vormen van een netwerk, zodat je in iedere fase van het ouderschap, maar ik denk vooral met jonge kinderen, steun kunt krijgen van je netwerk. Zodat je een keer kan gaan hardlopen, even iets kunt doen zonder dat je aan het werk bent of zorg hebt voor je kinderen.’

‘Minder richten op vrouwen die meer moeten werken, maar komen met structurele oplossingen die de maatschappij in geheel vooruithelpen en dus ook werkende ouders.’

'Financiële regels aanpassen zodat het voor huishoudens/modaal gewoon goed te doen is.'

'Simpelweg luisteren.'

'De politiek zou zich moeten realiseren dat gezinnen de grootbrengers zijn van de nieuwe generatie die deelneemt aan de maatschappij. Investeren in gezinnen is investeren in een gezonde en goed functionerende maatschappij.'

'Meer beleid dat ouderschap - in welke vorm of samenstelling ook - faciliteert, support, ondersteunt.'

'Hele maatschappij anders inrichten. Kortere werkdagen. Kortere werkweek. Schooldagen allemaal even lang (tot 14.00 uur).'

'Luisteren en vertrouwen (ik ben zelf geen betrokkene in het toeslagenschandaal en ken ook niemand persoonlijk, maar echt: LOS HET OPI!!!)'

'Er zijn nu zoveel een oudergezinnen. Het gaat eigenlijk altijd over gezinnen met 2 ouders.'

'Zorgen dat er minder regels zijn en vastgeroeste systemen die niet werken en waarin je van het kastje naar de muur gestuurd wordt zonder geholpen

'Bij beleid gezinnen in het oog hebben. Nu is het vaak versnipperd: stukje bij onderwijs, stukje gezondheidszorg, stukje sociale zaken. Eigenlijk was zo 'n minister van Gezin zo gek nog niet.'

'Meer regelingen voor ouderschapsverlof tot kinderen een jaar of 16 zijn. Meer investeren in onderwijs en opvoedondersteuning toegankelijker maken.'

'Visie ook in praktijk brengen: als je wilt dat ouders meer gaan werken, dan moet er bijvoorbeeld ook voldoende opvang zijn en betere aansluiting en mogelijkheden met betrekking tot werk.'

'Het flexibeler maken voor gezinnen om vakantie te plannen, het onderwijs meer aanpassen aan de wereld van nu en hierin samen met de ouders op zoek gaan naar het talent en passie van het kind in plaats van iedereen door dezelfde sluis te duwen.'

'Minder 'zeuren' over fulltime werken, dan moet je eerst opvang en ouderenzorg op orde maken.'

'Meer kijken naar hoe ouders kunnen blijven werken zonder er te veel op achteruit te gaan op financieel gebied. Denk bijvoorbeeld aan kosten opvang.'

'Naast aandacht voor de minderbedeelden en minderheden ook aandacht hebben voor midden en hoog inkomens gezinnen met reguliere samenstelling.'

'Passend onderwijs beter vormgeven. Scholen komen er te makkelijk mee weg door het op te geven.'

'Steun geven aan ouders van vooral jonge kinderen om gezonde hechting te bevorderen. Met de kennis over ontwikkeling van een baby en jonge kind en hechting theorie die wij tegenwoordig beschikbaar hebben doet politiek bijzonder weinig om voor de toekomst van een gezonde maatschappij te zorgen.'

'Veiligere wegen in het buitengebied.'

'Parttime werken voor zowel vaders als moeders normaliseren.'

De grootste uitdagingen voor gezinnen zijn:

92% Werk, gezin en zorg
57% Tijd voor jezelf
55% Onderwijs en kinderopvang
51% Tijd voor elkaar
49% kosten voor energie/gas, boodschappen en meer

In 2022 zag de top vijf er als volgt uit:

90% werk, gezin, zorg
50% Tijd voor jezelf
46% kosten voor energie, gas, boodschappen etc.
45% tijd voor elkaar
43% energie slaap

Ouders maken zich zorgen over

56% de kwaliteit van het onderwijs,
56% duurzaamheid/ milieu
46% kansengelijkheid
44% woningmarkt
42% gas- en energieprijzen

Opvallend was hoe vaak 'polarisatie' viel bij de open antwoorden.

Aan het einde van de dag voelt 64% (in 2022; 57%) zich moe, 11% is kapot (in 2022; 15%) en met 2% (in 2022; 4%) gaat het uitstekend. 23% (in 2022; 24%) zegt prima!
36% (in 2022; 38%) zegt dat de balans werk-gezin-zorg prima geregeld is thuis. 57% (in 2022; 54%) zegt dat het beter kan en 7% (in 2022; 7%) zegt dat het slecht geregeld is. Met 46% (in 2022; 48%) gaat het zelf prima, 4% (in 2022; 5%) zegt uitstekend en 48% (in 2022; 42%) zegt dat het beter kan. Met 2% (in 2022; 4%) gaat het slecht. 2% ervaart geen druk (in 2022; 3%), 48% ervaart enige druk (in 2022; 48%),

'Zelfs met een hoog inkomen kan je niet fatsoenlijk rondkomen, bizar toch? Ik heb WO, bakken ervaring en zit in de sociale woningbouw op een houtje te knabbelen.'

'De meeste jonge ouders zijn aan het overleven in plaats van aan het leven. Vele stevenen af op een burn-out en zijn chronisch moe.'

43% (in 2022; 41%) ervaart veel druk en 7% (in 2022; 8%) extreem veel druk. 11% (in 2022; 16%) zegt dat het uitstekend gaat met het eigen gezin, 60% zegt prima (in 2022; 60%), 28% (in 2022 23%) zegt dat het beter kan en 0,67% (in 2022; 0,84%) zegt dat het slecht gaat.

62% (was 58%) maakt zich soms zorgen over de kinderen. 21% (was 13%) zegt zich geen zorgen te maken over de kinderen. 16% (was 29%) maakt zich zorgen over de kinderen.

35% (was 18%) zegt zich zorgen te maken over de toekomst van de kinderen, 56% (was 57%) zegt zich soms zorgen te maken. 9% (was 26%) zegt zich geen zorgen te maken.

74% (was 82%) vindt het oké dat ze zich zorgen maken.

73% is tevreden met hoe ze het gezinsleven hebben ingericht.

28% (was 29%) vindt het ouderschap fantastisch, 28% (was 27%) vindt het leuk, 40% (was 37%) vindt het soms wel pittig, 3% (was 7%) vindt het heel erg pittig.

Als je aan ouders vraagt hoe zij het ouderschap ervaren, zegt 28% dat ze het fantastisch vindt, 28% vindt het leuk, 40% vindt het soms wel pittig en 3% vindt het heel erg pittig. Over opvoeden hebben ouders zich ook uitgesproken. 15% Van de respondenten vindt opvoeden fantastisch, 31% vindt het leuk, 50% vindt het soms wel pittig en 3% vindt het heel erg pittig.

Opvallend is dat ouders dit jaar zich nog meer aandacht willen hebben voor ouderschap (85%) en opvoeden (82%). In 2022 was dit respectievelijk nog 79% en 73%.

Over geld en de inkomsten van het gezin zeggen ouders het volgende: 35% zegt ruim voldoende inkomen te hebben, 53% zegt voldoende, 9% zegt net niet voldoende, 1% zegt onvoldoende. 64% zegt zich geen zorgen te maken over het inkomen van het gezin. 36% zegt van wel. Hierbij tekenen we aan dat de verdeling van respondenten wat betreft hun opleidingsniveau niet representatief is voor de verdeling van de Nederlandse bevolking.

'Ik vind dat de overheid moet investeren in het versterken van de pedagogische basis. Ik werk daar als vrijwilliger bij 2 mamacafe's aan en zie in de praktijk de waarde van zulke ontmoetingsplekken. Onze activiteiten (ook een Dreumescafé) brengen ouders (en kinderen) bij elkaar. Om met elkaar te praten over opvoeden, ervaringen en tips te delen en elkaar te steunen. Ouders ontspannen daardoor in hun ouderschap, hebben zelf meer plezier in opvoeden en geven elkaar praktische hulp. Dat vergroot het welbevinden van ouders en hun kinderen en vermindert de vraag naar professionele hulp. Helaas gaan de meeste investeringen van de gemeentes naar steeds nieuwe interventies bij individuele problemen en risico's...'

'Opvoeden is een vak apart. Waarom gaan we ervan uit dat je dat gewoon kunt? Ik heb geluk: ik heb slimme vriendinnen, ik heb waardevolle boeken gelezen, trainingen gevolgd. Wat als je geen netwerk hebt?'

Op de vraag of ouders voldoende steun ervaren uit hun omgeving zegt 64% voldoende steun te vinden in de omgeving. 36% zegt van niet. 81% Weet waar ze naartoe kunnen voor hulp. Op de vraag waar ze naartoe gaan voor hulp ziet de top 5 er als volgt uit:

1. Familie/vrienden,
2. Huisarts, consultatiebureau, maatschappelijk werk,
3. School/ kinderopvang/ werk,
4. Psycholoog/ pedagoog/ coach/ psychiater,
5. Gemeente.

'Je krijgt nu veel extra druk van de buitenwereld over hoe je je kinderen onbeschadigd naar volwassenheid moet brengen (wel werken/niet werken, laten zien dat je aan jezelf denkt/er continu zijn voor de kinderen, grenzen aangeven/niet boos worden...) - en ondertussen is het leven duur, vragen school en sportverenigingen veel van je, en heb je ook nog een relatie om te onderhouden. En dan vinden ze het gek dat je erbij loopt alsof je elk moment in tranen kunt uitbarsten.'

'Ondanks dat we beide 32 uur werken, is een sport of instrument nagenoeg onbetaalbaar geworden voor ons, en al helemaal x3 (3 kinderen). Zwemles ook hele grote hap uit het budget, maar dat vind ik een verplichting. Het doet me verdriet dat we ze nu niet alledrie een fijne sport kunnen aanbieden. Bij iedere sportclub staat wel iets op de site over gemeentelijke hulp, maar als je overal net boven zit, hoef je helemaal niks te verwachten.'

61% vindt het makkelijk om hulp te vragen aan een professional. 39% geeft aan het niet makkelijk te vinden. Ouders noemen vooral de angst om te falen als drempel. Ook wordt het als onveilig ervaren om aan een professional om hulp te vragen en de wirwar van organisaties en antwoorden worden als drempel genoemd.

'Ik zou graag meer ondersteuning krijgen in waar ik recht op heb qua hulp vanuit de gemeente.'

82% zegt als ouder wel eens beoordeeld te worden door anderen. Voornamelijk door andere ouders, familie/vrienden/vreemden op straat, door school en door zorgprofessionals.

'Wij gaan ervan uit dat ouders van nature weten wat goed is en daar geen ondersteuningsbehoefte in nodig hebben. En dat het ook een 'schande' is om hulp te vragen.'

'Het moet normaler worden om als ouders met elkaar te delen hoe het echt gaat. Daar moet gelegenheid voor worden gecreëerd.'

'Voor je het weet heb je jeugdzorg of de kinderbescherming op je nek. Daar kom je nooit meer van af is het beeld uit de media. Laat staan dat deze instanties een eerlijk beeld schetsen zodat je echt de hulp krijgt die je nodig hebt.'

'Er is vanuit de maatschappij weinig begrip voor ouderschap en opvoeden. Het is soms zwaar.'

Ouders geven Nederland een 4,6 op het gebied van solidariteit. Zichzelf geven ze een 7,1.

'Ik probeer zonder oordeel naar een ander te kijken, iedereen doet zijn best. In media worden ouders regelmatig afgeschilderd als lui (werk te weinig uren), slechte opvoeders (kinderen mogen alles) en ieder geluid dat opvoeden soms gewoon zwaar valt wordt afgedaan met: je wilde toch zelf kinderen?!'

In gesprek met ouders

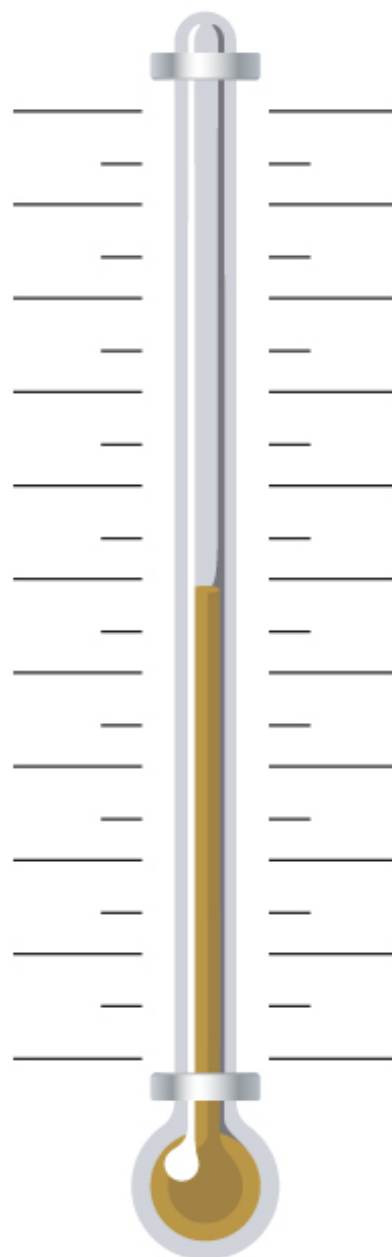
Op 15 januari mochten we aanstaande en jonge ouders op **de Negenmaandenbeurs**¹⁸ de vraag stellen: Hoe gezinsvriendelijk is Nederland?

Ouders waren eigenlijk in te delen in twee groepen. Een groep ouders gaf aan dat over het algemeen Nederland gezinsvriendelijk is. Ze gaven Nederland 6,5 - 7,5. Zeker in vergelijking met andere landen wordt Nederland ervaren als een gezinsvriendelijk land. Onze kraamzorg en consultatiebureaus werden als goed en prettig omschreven. Zeker de oudere generatie (de oma's) gaf ook aan dat het veel beter is geregeld dan 30 jaar geleden. Toen was er geen verlofregeling, toen was er geen kinderopvang. Wel constateerden zij dat er wel heel veel op de ouders van nu afkomt. Er wordt veel van ze gevraagd en die druk werd groter en groter. Daar maakten alle oma's zich wel zorgen over.

'Het is af en toe echt te veel ballen hooghouden...en iedereen verwacht dit ook. Lastig om te weten hoe je tussendoor kan ontspannen. De generatie van mijn moeder deed het echt allemaal nog heel anders. Geen voorbeelden dus en voelt daarmee soms nog als proefkonijn-generatie werkende ouders.'

Op de vraag wat er dan nog wel beter zou kunnen, werd voornamelijk aangegeven dat de kinderopvang zo duur is, dat de verlofregelingen niet beter worden vergoed en dat voor de lagere inkomens en alleenstaande ouders er eigenlijk nog meer financiële ondersteuning zou moeten zijn.

De andere groep ouders gaf aan Nederland eigenlijk helemaal niet zo gezinsvriendelijk te vinden. Ze gaven met gemak een 3 of 4. Op de vraag waarom ze dat cijfer gaven, zeiden ze dat er eigenlijk te weinig steun, respect of solidariteit is voor gezinnen. Het is allemaal heel individualistisch. De polarisatie in Nederland werd als zeer negatief ervaren. Ze gaven aan dat het een maatschappelijke tendens is, maar dat ze daar juist in hun ondersteuning als gezin veel last van hebben. Een ouder gaf als voorbeeld dat mensen niet op zij gaan op de stoep als zij er met haar kinderwagen aankwam. Ze moet dan met haar dochter en jonge baby het fietspad op. Dit ervaarde ze niet alleen als onvriendelijk maar zelfs als gevaarlijk.

¹⁸ <https://www.negenmaandenbeurs.nl/>

Wat verder opviel was dat veel ouders de regionale verschillen benoemden. Zo werd Amsterdam genoemd als super onvriendelijk, terwijl Almere als super vriendelijk werd genoemd. Ook het verschil tussen platteland en Randstad werd aangestipt. Twee moeders uit de omgeving Twente gaven aan dat er geen school meer was in hun dorp en dat er nu iedere dag 8 auto's gevuld met elkaars kinderen naar het dorp 6 kilometer verderop reden omdat daar de dichtstbijzijnde school was. Op de vraag of er dan geen leerlingenvervoer mogelijk was vanuit de gemeente waren ze het antwoord schuldig. Ze wisten niet dat dat een mogelijkheid was en gingen navraag doen bij de gemeente, maar hun slotconclusie was dat de gemeente hier ook zelf over had kunnen nadenken toen ze de lokale school sloten.

Daarnaast viel het op dat veel ouders worstelen met simpel rondkomen. De marginale druk werd regelmatig genoemd. 'Je moet alle twee inmiddels wel bijna fulltime werken wil je goed voor je kinderen zorgen.' Ze maakten zich hier heel erg veel zorgen over en gaven aan dat het gewoon te veel was.

'De overheid vindt alles belangrijk, dus bewoners moeten heel veel. Iedereen moet economisch zelfstandig zijn, dus werken. Mensen moeten kinderen krijgen, mantelzorg verlenen aan ouders en liefst ook aan vrienden, zich blijven ontwikkelen, gezond blijven, sporten. En oh ja, je moet ook op school helpen, want er is niemand om de kerstslingers op te hangen... En je kind ondersteunen bij huiswerk... en naar de sportclub brengen. Maar daar kies je natuurlijk zelf voor en dat moet je ook kunnen, en ondertussen stort de overheid wetgeving en campagnes over je uit. Houd toch op!'

'Ik vind de maatschappij niet solidair. Het is een individuele maatschappij met te weinig oog voor anderen. De mensen in de politiek spelen daarin een cruciale rol. Zij zijn het voorbeeld. En veel van deze mensen sluiten anderen uit, zetten collega's in een kwaad daglicht via sociale media, ook TV-programma's zijn niet solidair. Een andere mening is nauwelijks bespreekbaar.'

'Niet gedacht aan werkende ouders in dorpen. Hier geen voorschoolse opvang, naschoolse opvang erg beperkt met flinke wachttijden. Dit is een groot probleem voor mij als werkende ouder, waarbij ik om 7 uur al op het werk dien te zijn.'

Gezinnen in cijfers

In de afgelopen maanden hebben wij verschillende cijfers verzameld die een indicatie geven over hoe het met gezinnen gaat. Bij de inventarisatie van deze cijfers en een analyse van het Nederlandse systeem rondom gezinnen zijn een aantal kanttekeningen te plaatsen.

Wij hebben getracht zoveel mogelijk cijfers te verzamelen maar zijn ons ervan bewust dat er cijfers ontbreken. Er zijn echter veel losstaande bronnen en thematische publicaties die raken aan ouders, kinderen en gezinnen, maar samenhangende overzichtscijfers over de fysieke, sociale en mentale gezondheid van gezinnen ontbreken, zowel in landelijke monitoring als in lokale monitoring door gemeenten en partners. Daarbij zijn er verschillende hiaten te identificeren en kansen om te investeren in meer congruente informatie zodat daar door beleidsmakers ook beter op gestuurd kan worden.

Ook valt op dat de verschillende onderwerpen die gezinnen raken verdeeld zijn over verschillende ministeries die hier op eigen wijze beleid op maken en invulling aan geven. Deze verschillende invullingen vullen elkaar niet aan, maar werken elkaar regelmatig tegen zoals schooltijden die ervoor zorgen dat ouders op de korte schooldagen vaak niet werken waardoor het arbeidspotentieel onbenut blijft. Of het ministerie van Sociale Zaken dat wil dat we meer gaan werken om 'Nederland open te houden' en het ministerie van Volksgezondheid dat wil dat we meer gaan mantelzorgen om de zorg 'toekomstbestendig' te houden.

'Druk om te werken is hoog, er begint beweging te komen in meer verlof maar nog steeds is de druk om te werken hoog en wordt er niet altijd ruimte gevoeld om er voor je gezin te kunnen zijn. Naast dat er niet voldoende voorzieningen zijn voor je gezin, zoals betaalbare kinderopvang.'

Het gezin in cijfers

In 1986 schreef De Telegraaf dat Nederland aan de vooravond van een nieuwe samenleving stond.

‘Het gezin is in de volgende eeuw niet meer de hoeksteen van onze maatschappij. ’Die conclusie trok de krant naar aanleiding van een analyse van het Sociaal en Cultureel Planbureau. De reden? ‘Na het jaar 2010 zullen zo goed als alle vrouwen een hele of halve baan hebben. Hun baby’s worden verzorgd in crèches. Als maatschappij kunnen we ons de luxe van een moeder die haar hele leven ‘alleen maar’ moeder is op dat moment waarschijnlijk niet meer permitteren.¹⁹’

In 2022 zijn er ruim 2,6 miljoen gezinnen met thuiswonende kinderen, waaronder ruim 1,8 miljoen met een jongste kind onder de 18 jaar. Het aantal gehuwde paren met thuiswonende kinderen bedraagt ruim 1,5 miljoen en is daarmee in de meerderheid. Het aantal niet-gehuwde paren met kinderen bedraagt 466.083. In 2022 zijn er 596.408 eenoudergezinnen (circa 23 procent van de gezinnen), waarbij het in de meeste gevallen gaat om een alleenstaande moeder met een of meer kinderen. Ten opzichte van 2021 is de verhouding eenoudergezin-tweeoudergezin procentueel hetzelfde gebleven. In beide jaren gaat het om 77 procent tweeoudergezinnen en 23 procent eenoudergezinnen.

De afgelopen tien jaar is het aantal gezinnen met kinderen toegenomen met bijna 60.000. Hierbij neemt het aantal ongehuwde paren met kinderen geleidelijk toe. Het aantal gehuwde paren met kinderen neemt daarentegen af. Ook het aantal eenoudergezinnen is gestegen (NJI, 2022).²⁰

‘Als wensouder krijgen wij geen verlof. Alleen de draagmoeder en haar partner krijgen verlof. En als je een meeroudergezin bent, heeft alleen de partner van de bevallen vrouw en de juridische ouders verlof. Als derde of vierde ouder heb je recht op niets en mag je hopen dat je werkgever mee wil doen of je moet vakantiedagen opnemen.’

In 2022 zijn 168 duizend kinderen²¹ geboren, ruim 11 duizend minder dan in 2021. Het huidige vruchtbaarheidscijfer past in de dalende trend (sinds 2010), en komt naar verwachting uit op gemiddeld 1,49 kinderen per vrouw. Dat is vergelijkbaar met de geboortecijfers van begin jaren tachtig, toen het vruchtbaarheidscijfer een laagste punt bereikte. Het was voor het eerst sinds 1900 dat er in Nederland meer mensen zijn overleden dan dat er geboren zijn. Ook in andere Europese landen werden, na een opleving in 2021, weer minder kinderen geboren in 2022.

¹⁹ <https://www.oudersvanu.nl/nieuws/de-gezinnen-van-2023-waarom-het-achter-de-voor deur-vaak-anders-is-dan-cijfers-laten-zien>

²⁰ <https://www.nji.nl/cijfers/gezinnen>

²¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/01/bevolking-in-2022-bijna-twee-keer-zo-snel-gegroeid-als-een-jaar-eerder>

In 2023 bestaat het geregistreerd partnerschap 25 jaar. Sinds de invoering is deze vorm van verbintenis populairder geworden, vooral onder stellen van verschillend geslacht. Het aantal partnerschapssluitingen steeg vanaf 2001 bijna elk jaar, vooral sinds 2014. In 2022 was er voor het eerst weer **een afname**²². In 2022 werden ruim 24 duizend partnerschappen gesloten, 2 duizend minder dan het jaar ervoor. Het aantal huwelijksluitingen nam wel toe. Er trouwden meer mensen dan in de jaren voor het uitbreken van de coronapandemie. De coronamaatregelen hebben er mogelijk toe geleid dat een deel van de stellen voor een partnerschap koos in plaats van een huwelijk.

Voor het eerst sinds de invoering van het geregistreerd partnerschap, 25 jaar geleden, is het aantal mensen dat zo'n verbintenis sloot gedaald: afgelopen jaar werden er in Nederland ruim 24.000 van zulke partnerschappen gesloten, zo'n 2000 minder dan een jaar eerder. Dat blijkt uit **nieuwe cijfers**²³ van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Het aantal huwelijken nam juist sterk toe: in 2022 waren er veel meer huwelijken dan in de jaren voor de coronacrisis: er werden bijna 70.000 huwelijken gesloten, ruim 5000 meer dan in de jaren voor de coronacrisis. En veel meer dan in 2020 en 2021, toen veel huwelijken moesten worden uitgesteld. Volgens het CBS hebben de coronamaatregelen er de afgelopen jaren mogelijk toe geleid dat veel mensen niet voor een huwelijk kozen, met bijbehorende feestelijkheden, maar voor een geregistreerd partnerschap.

Het **aantal echtscheidingen**²⁴ neemt al zeven jaar op rij af. Steeds meer stellen wonen echter ongehuwd samen, ook als ze kinderen krijgen. Het aandeel ouders dat in de jaren na de geboorte van hun kind uit elkaar gaat, neemt nog wel steeds toe. In 2021 eindigden 25,6 duizend huwelijken in een echtscheiding. Dat zijn minder dan 8 echtscheidingen per duizend echtparen. Dit aandeel is sinds 1980 niet meer zo laag geweest. In 2014 strandden nog 10,4 op de duizend huwelijken. Sindsdien neemt het aandeel echtscheidingen ieder jaar af. Deels komt deze daling door vergrijzing en doordat jongere generaties minder, en op latere leeftijd trouwen. Zij wonen vaker ongehuwd samen of kiezen voor het geregistreerd partnerschap. Hierdoor bestaat de groep echtparen voor een steeds groter deel uit stellen die al decennialang getrouwd zijn. Dat drukt het echtscheidingscijfer omdat echtparen die langer bij elkaar zijn minder vaak scheiden.

Ongeveer **10 tot 15 procent**²⁵ van alle scheidingen is een vechtscheiding. Deze scheidingen kenmerken zich door hevige ruzies en geen enkel contact tussen de ouders. Kinderen kunnen hierdoor emotioneel verwaarloosd raken en angstig en eenzaam zijn.

Bij ernstige scheidingsproblematiek waarin ernstige conflicten zijn tussen ouders waarbij kinderen mogelijk bedreigd zijn in hun ontwikkeling kan de Raad van de Kinderbescherming op verzoek van de rechter een gezag-

'Het gaat volgens mij vooral om meer ondersteuning, faciliteren, erkennen en waarderen van het ouderschap in brede zin. Meer maatschappelijke solidariteit nodig met ouders. Vooral belangrijk dat ouders die om wat voor reden dan ook stressvolle tijden hebben (door relatieproblemen, inkomensverlies, schulden, psychische problemen etc.) veel makkelijker tijdelijk ontlast kunnen worden. Door eenvoudige toegang tot extra financiële support of door praktische, flexibele regelingen die (over)belast ouderschap kunnen ontlasten.'

²² <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/08/minder-geregistreerde-partnerschappen-gesloten-in-2022>

²³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/08/minder-geregistreerde-partnerschappen-gesloten-in-2022>

²⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/28/steeds-minder-echtscheidingen>

²⁵ <https://www.huiselijkgeweld.nl/dossiers/vechtscheidingen>

en omgangsonderzoek uitvoeren. In 2021 heeft de Raad van de Kinderbescherming bij circa 4.850 kinderen een gezags- en omgangsadvies uitgebracht. In 2018 ging het om circa **5.000 adviezen**²⁶.

Het aantal samengestelde gezinnen groeit. Tegelijkertijd gaat twee derde van de samengestelde gezinnen binnen vijf jaar weer uit elkaar. De vereniging Familie- en erfrecht Advocaten en Scheidingsmediators (vFAS) heeft in juli 2022 **onderzoek**²⁷ laten doen onder 621 respondenten in een samengesteld gezin. Stuitend is dat 44% van de ex-partners niet bijdraagt aan de kosten van het kind en dat 62% van de kinderen niet betrokken wordt bij het nemen van belangrijke beslissingen. Duidelijk wordt dat afstand en afspraken over zorgtaken en financiën een belangrijke rol spelen in de slagingskans van het nieuwe gezin.

Waar in 1997 één op de tien minderjarige kinderen te maken had met **complexe gezinsverbanden**²⁸, is dat inmiddels toegenomen tot één op de vijf. Van een samengesteld gezin is sprake als één of beide volwassenen, kinderen hebben uit een eerdere relatie. Steeds meer kinderen groeien op in samengestelde gezinnen.

Op 1 januari 2022 waren er in totaal **1.350 tienermoeders**²⁹. De dalende trend zet door. In 2021 ging het om 1.494 jonge moeders. Ook het aantal geboren kinderen van meisjes onder de 20 jaar is gedaald.

In Nederland zijn er naar schatting tussen de **35.000 tot 116.000 gezinnen**³⁰ die langdurig met problemen op meerdere vlakken in hun leven worstelen. Gezinnen met meervoudige en complexe problemen zijn gezinnen die zich kenmerken door een opeenstapeling van vaak chronische problemen op zowel sociaal-economisch als psychosociaal gebied die elkaar beïnvloeden en waarbij het gezinnen niet meer lukt deze op te lossen. Soms loopt de situatie zo hoog op dat kinderen uit het huis worden geplaatst. In 2021 verbleven 45.000 kinderen niet thuis.

'Ik dacht altijd dat jeugdzorg best goed geregeld was, tot wij het zelf nodig hadden. Toen gingen we van kastje naar muur totdat we op... juist... de wachtlijst mochten.'

²⁶ <https://www.nji.nl/cijfers/scheiding>

²⁷ <https://www.verenigingfas.nl/nieuws/44-procent-ex-partner-betaalt-niet-mee-aan-kosten-eigen-kind>

²⁸ <https://www.tno.nl/nl/newsroom/insights/2022/09/consortium-zet-ondersteuning/>

²⁹ <https://www.nji.nl/cijfers/tienermoeders>

³⁰ <https://www.rug.nl/news/2022/03/fmcp-center-of-expertise-how-can-we-better-help-families-with-long-term-and-complex-problems>

Kinderen

Nederland telde begin 2022 bijna **4,9 miljoen jongeren**³¹ van 0 tot 25 jaar, 73,6 duizend minder dan tien jaar eerder. Onder hen waren 3,3 miljoen minderjarigen (0 tot 18 jaar) en bijna 1,6 miljoen jongvolwassenen (18 tot 25 jaar). Er waren ruim 1,4 miljoen kinderen van 4 tot 12 jaar. Volgens de meest recente prognose van het CBS zal het aantal jongeren tot 2024 stijgen, daarna dalen tot 2027, waarna het aantal jongeren naar verwachting geleidelijk zal stijgen tot bijna 5,3 miljoen begin jaren vijftig.

Kinderrechten

Nederland scoort nog altijd goed op het gebied van kinderrechten, maar slecht op het gebied van toegang tot zorg en luchtvervuiling. Dat blijkt uit de **KidsRights Index**³² die is gepubliceerd in samenwerking met de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Nederland staat wereldwijd op de vierde plek in de index, achter IJsland, Zweden en Finland. Dat heeft het te danken aan goede scores voor recht op leven, recht op gezondheid, recht op educatie en recht op bescherming. De KidsRights Index is een jaarlijkse wereldranglijst van de gelijknamige internationale kinderrechtenorganisatie die sinds 2013 wordt opgesteld. De score van landen wordt bepaald langs de pijlers van de vijf fundamentele rechten die kinderen beschermen:

- Het recht op leven,
- Recht op gezondheid,
- Recht op educatie,
- Recht op bescherming
- en of er gunstig klimaat voor de rechten van het kind is.

Wereldwijd is er in de afgelopen tien jaar geen significante vooruitgang geboekt op de levensstandaard en de rechten van kinderen, concludeert KidsRights. Voor de ranglijst zijn de kinderrechten in 185 landen vergeleken. Helemaal onder aan de lijst staat Tsjaad, als een na laatste Afghanistan en daar net boven Sierra Leone. De situatie in de groep van laagst gerangschikte landen, zoals Afghanistan, de Democratische Republiek Congo of Papoea-Nieuw-Guinea is ook verslechterd.

Het geluk van kinderen

De meeste kinderen zijn gelukkig, al zijn er grote verschillen per provincie, blijkt uit onderzoek van de **kinderombudsman**³³. Kinderen geven hun leven gemiddeld een rapportcijfer van 7,7. Ongeveer 13,3% geeft hun leven een onvoldoende (rapportcijfer van 5 of lager). Wel zijn er zorgpunten. Zo geven kinderen aan dat ze het vertrouwen verliezen in volwassenen om problemen in onze samenleving op te lossen.

- Kinderen zijn niet tevreden over de steun die ze krijgen van volwassenen (niet hun ouders) om hen heen.
- Kinderen zijn niet tevreden over het voorbeeld dat ze krijgen van volwassenen (niet hun ouders) om hen heen.
- Kinderen vertellen vaak dat hun eigen gedrag of gevoel moet verbeteren.

‘Er is veel aandacht voor het welzijn van kinderen en gezinnen. Bijvoorbeeld veel speelplaatsen, goede gezondheidszorg, onderwijs. Dat spreekt voor Nederland. Maar tegelijkertijd wordt ook heel veel verwacht van ouders. Als ze geen achterban hebben, moeten ze alleen de kinderen opvoeden en uiteraard moet er ook gewerkt worden.’

³¹ <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2022/jongeren-in-nederland/>

³² <https://www.kidsrights.org/nl/nieuws/kidsrights-index-2022-leven-van-1-miljard-kinderen-op-het-spel-door-klimaatverandering/>

³³ <https://www.kinderombudsman.nl/publicaties/rapport-als-je-het-ons-vraagt-2022>

- Kinderen maken zich zorgen over de oorlog in Oekraïne en het klimaat.
- Kinderen in Drenthe en Overijssel het meest zijn positief over hun leven. In Drenthe geven zij hun leven een 8,1 en in Overijssel een 8,0.
- Kinderen in Friesland, Groningen en Limburg zijn minder positief over hun leven. Zij geven hun leven een lager cijfer. In Friesland is dat een 7,2; in Groningen een 7,6 en in Limburg een 7,8. Een 7,8 gemiddeld in Limburg is nog steeds een heel hoog cijfer. Maar net als in Friesland en Groningen zijn er ook in Limburg veel kinderen die hun leven een dikke onvoldoende geven.
- In Friesland, Groningen en Limburg wonen ook meer kinderen die problemen ervaren in hun leven dan in andere provincies. Problemen zoals armoede, of ruzie thuis waarbij soms geslagen of geschopt wordt. Ook hebben deze kinderen vaker ouders met psychische problemen of hebben ze zelf een lichamelijke ziekte of psychische problemen. We weten uit eerdere onderzoeken dat kinderen door deze problemen hun leven een lager rapportcijfer geven.

'Het hangt ervan af in welke wijk je woont. Groen, speeltoestellen zijn schaars in de zogenaamde achterstandswijken.'

Mentale en sociale gezondheid

Jeugdigen spiegelen door cijfers mentale gezondheid welke opgaven de samenleving heeft.

De mentale gezondheid van meisjes in Nederland is tussen 2017 en 2021 verslechterd. Dat blijkt uit het **Health Behaviour in School-aged Children**³⁴ (HBSC)-rapport, met daarin de resultaten van 20 jaar onderzoek naar het welzijn en de gezondheid van jongeren in Nederland. Uit de resultaten blijkt dat emotionele problemen bij jongeren de afgelopen vier jaar zijn toegenomen. Met name het percentage meisjes in het voortgezet onderwijs met emotionele problemen is sterk gestegen: van 28% naar 43%. Onder meisjes uit groep 8 nam dit in deze periode toe van 14% naar 33%. Ook op andere gebieden is er reden tot zorg. Meisjes rapporteren in 2021 niet alleen veel meer emotionele problemen dan vier jaar eerder, maar ook meer gedragsproblemen en hyperactiviteit/aandachtsproblemen. Ook onder jongens is de mentale gezondheid gedaald. Zo is het rapportcijfer dat zowel meisjes als jongens voor hun leven geven, nog nooit zo laag geweest als in 2021: gemiddeld een 7,1. Terwijl dit cijfer in eerdere jaren ruim een 7,5 was en in 2001 zelfs een 8. Toch staat de omvang van de daling in mentale gezondheid onder jongens in geen verhouding tot die onder meisjes. Net als tussen 2013 en 2017 is in de periode 2017-2021 het percentage leerlingen dat druk door schoolwerk ervaart, aanzienlijk toegenomen. In de afgelopen 20 jaar is dit percentage zelfs verdriedubbeld. In 2001 gaf slechts 16% van de jongeren in het voortgezet onderwijs aan dat zij (nogal) veel druk ervaren door schoolwerk. In 2021 is dit opgelopen tot 45%. Ook hier is bij meisjes een ongunstigere ontwikkeling dan bij jongens te zien.

Al vanaf de eerste meting in 2001 vallen jongeren in Nederland op door hun goede sociale relaties met hun ouders, klasgenoten en vrienden. Wel zijn meisjes in het voortgezet onderwijs tussen 2017 en 2021 wat minder positief geworden over de steun van vrienden, de sfeer tussen klasgenoten en hun relatie met leraren.

Ook het percentage jongeren dat aangeeft vaak online te pesten of gepest te worden, is toegenomen tussen 2017 en 2021. Voor meisjes op de basisschool is het percentage dat aangeeft vaak online gepest te worden bijvoorbeeld gestegen van 1% naar 6%. In dezelfde groep is het percentage problematisch sociale media-gebruikers tussen 2017 en 2021 gestegen van 2% naar 5%.

'Ik merk verharding, minder interesse, meer denken in ik-ik-ik.'

³⁴ <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2022/09/14/mentale-gezondheid-van-meisjes-fors-verslechterd>

Ook het RIVM en het CBS kwamen met cijfers over de mentale gezondheid van jongeren. Beide constateren dat de mentale gezondheid achteruitgaat. 1 Op de 3 heeft mentale klachten.

Het blijft van belang om deze cijfers in relatie tot de maatschappelijke realiteit (van een individueler samenleving, veel eigen verantwoordelijkheid) te zien. Het lijkt niet voorstelbaar dat alle jeugdigen die aangeven klachten te ervaren ook hulp moeten krijgen. Bij zoveel hulpvragen lijkt het beter te gaan zoeken naar het riool van deze tijd, zoals dokter Sarphati ruim honderd jaar geleden al deed. Als in een samenleving zoveel jeugdigen klachten ervaren is er iets aan de hand met de samenleving en zijn de klachten misschien eerder een normale en gezonde reactie op abnormale en ongezonde omstandigheden.

Zorg voor kinderen

Kinderen van ouders met meer hulpbronnen krijgen gemiddeld **meer kansen**³⁵ om zich te ontwikkelen. Hierbij wordt bedoeld op de genetische, sociale, economische en culturele hulpbronnen die kinderen van huis uit meekrijgen. De aanwezigheid van hulpbronnen in gezinnen is van belang voor een goede start van een kind. Vooral het ontbreken van meerdere hulpbronnen tegelijkertijd kan een risico betekenen voor de ontwikkeling van kinderen. Bij kinderen die opgroeien in een gezin met een bijstandsuitkering is bij 9 procent sprake van een opeenstapeling van vier risicofactoren. Bij kinderen in een gezin zonder bijstand is dat bij 0,2 procent het geval. Het gebrek aan kansen tijdens de kindertijd kan verstrekkende gevolgen hebben voor de verdere levensloop. Het Sociaal Cultureel Planbureau zette de verschillen tussen groepen mensen op een rij in **Eigentijdse Ongelijkheid**³⁶.

‘Ouders zijn in Nederland vaak moe, gehaast, gestrest. Een betere ondersteuning voor ouders zorgt voor een fijnere situatie van het gehele gezin.’

In 2021 kregen **461 duizend**³⁷ jongeren jeugdzorg. Dat is bijna 10 procent van alle jongeren van 0 tot en met 22 jaar in Nederland. 450 duizend jeugdzorgjongeren ontvingen jeugdhulp in 2021. Bij de decentralisatie van jeugdzorg in 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk geworden voor de jeugdzorg in Nederland. Sinds 2015 is het aantal jeugdhulpontvangers gestegen van 363 duizend naar 423 duizend in 2020. De groep jongeren met een pgb is sinds 2015 afgenomen, van 32 duizend in 2015 naar 18 duizend in 2021. In 2021 ontvingen de Veilig Thuis organisaties 119 duizend meldingen over (vermoedens van) kindermishandeling of huiselijk geweld, in 2020 waren dit er nog 127 duizend.

‘Wanneer je kind normaal opgroeit, is er niets aan de hand. Wanneer je een kwetsbaar kind hebt, dan ben je de pineut.’

³⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2023/vooral-kinderen-uit-bijstandsgezinnen-geen-kansrijke-start>

³⁶ <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/03/07/eigentijdse-ongelijkheid>

³⁷ <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2022/jeugdzorg-en-veilig-thuis/>

Uit **onderzoek**³⁸ van **Jeugdstem**³⁹ naar jongeren tussen de 12 en 21 jaar die met jeugdzorg te maken hebben, blijkt dat ruim 30% vindt dat er niet naar hen wordt geluisterd. Hierdoor ervaren zij gevoelens van onbegrip, machteloosheid, onduidelijkheid en eenzaamheid.

In 2019 constateerden de IGJ en IJenV dat kinderen met een jeugdbeschermingsmaatregel veel te lang moeten wachten op bescherming en passende hulp. Drie jaar later stellen de inspecties vast dat de wachttijden in de

jeugdbeschermingsketen⁴⁰ onveranderd hoog zijn. In 2022 signaleren de inspecties opnieuw dat rechtelijke uitspraken, gericht op het beschermen van kinderen, niet standaard

worden uitgevoerd. Zeer recentelijk werd door de Algemene Rekenkamer in het rapport **Georganiseerde Onmacht**⁴¹ vastgesteld dat de jeugdbescherming ook bestuurlijk niet goed in elkaar steekt. Zij spreken hun zorg uit over het vertrouwen dat de overheid heeft in de oplossingen.

'Ik heb geen vertrouwen in gemeente, consultatiebureau en jeugdzorg.'

Zorgen van kinderen

Jongeren (0-27 jaar) maken zich zorgen om hun toekomst zo blijkt uit '**Jongeren en hun zorgen voor morgen**⁴²'. Zo zijn zij onzeker over goed onderwijs, werk, een betaalbaar huis, kinderen krijgen, een leefbare planeet, hun gezondheid en gelijke kansen.

Bij **De Kindertelefoon**⁴³ nemen kinderen vanaf 8 jaar al contact op over stress, 79% daarvan zijn meisjes. De meeste gesprekken over stress worden gevoerd met kinderen vanaf 13 jaar. Wat opvalt is dat kinderen en jongeren aangeven dat ze naast druk vanuit school, ook stress ervaren door de druk die ouders opleggen. De toegenomen prestatiedruk en drang naar perfectionisme is een internationale trend; deze druk komt zowel vanuit ouders als vanuit de samenleving en de media. Jongeren willen aan alle verwachtingen voldoen, maar dat is niet haalbaar. Dit heeft gevolgen voor het mentale welzijn van jongeren. Er is een reset nodig in de druk die op jongeren wordt gelegd en dat begint bij goed naar ze te luisteren. Daarnaast zoeken ook steeds meer jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar contact over stress. Het totaal aantal gesprekken hierover bij de **Alles Oké? Supportlijn**⁴⁴ steeg dit jaar met maar liefst 45% opzichte van vorig jaar. Daarbij lijken jongvolwassenen die op zichzelf wonen meer stress te ervaren dan thuiswonenden.

Op Jongeren Prinsjesdag is het **UNICEF-Jongerenadvies 2022**⁴⁵ overhandigd aan de leden van de Tweede Kamer. Hierin geven jongeren concrete aanbevelingen aan de politiek hoe zij volgens hen met bepaalde onderwerpen aan de slag zouden moeten. Het advies gaat over mentaal welzijn, onderwijs en jongerenparticipatie met betrekking tot de overheid. Uit onderzoek is gebleken dat dit de thema's zijn die het meest onder jongeren leven.

³⁸ <https://www.kinderrechten.nl/onderzoek-bevestigt-jongeren-in-de-jeugdzorg-voelen-zich-niet-gehoord/>

³⁹ <https://jeugdstem.nl>

⁴⁰ <https://www.igj.nl/actueel/nieuws/2022/05/13/kwetsbare-kinderen-nog-steeds-onvoldoende-beschermd>

⁴¹ <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2023/04/13/georganiseerde-onmacht>

⁴² <https://www.kinderrechten.nl/jongeren-maken-zich-zorgen-om-hun-toekomst/>

⁴³ <https://www.kindertelefoon.nl/onderzoek-stress>

⁴⁴ <https://www.allesoke.nl/>

⁴⁵ <https://www.unicef.nl/system/attachments/attachments/000/000/070/original/UNICEF-Jongerenadvies-Online-Variant.pdf?1663232898>

Ouders

Hoge verwachtingen

Ministeries moeten beter samenwerken om te voorkomen dat mensen worden overvraagd. Zo vraagt de overheid aan burgers om meer te werken én om meer mantelzorg te verlenen. Dat zorgt voor grote druk. Soms te groot. Dat is een van de conclusies die het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) trekt in het rapport **Sociale en Culturele Ontwikkelingen** ⁴⁶. Uit het onderzoek van het SCP blijkt dat het met veel Nederlanders over het algemeen goed gaat. De kwaliteit van leven is gemiddeld genomen hoog en veel mensen hebben vertrouwen in elkaar. De meeste Nederlanders hebben het gevoel erbij te horen, hebben voldoende mogelijkheden om mee te doen en om er voor anderen te zijn. Bijvoorbeeld door te werken, onderwijs te volgen, vrijwilligerswerk te doen of mantelzorg te verlenen. Tegelijkertijd is er een aantal belangrijke ontwikkelingen die de kwaliteit van onze samenleving onder druk zet. Eén op de zes mensen in Nederland staat op dit moment op achterstand, meer dan de helft van alle volwassenen heeft weinig vertrouwen in de politiek en de overheid en een groot deel van de Nederlanders maakt zich zorgen over polarisatie en over zaken als toegang tot zorg en huisvesting. Daarnaast is er in Nederland sprake van grote onderlinge verschillen tussen mensen. Deze structurele ongelijkheid tussen groepen is hardnekkig en neemt - ondanks maatregelen van het kabinet - niet af.

'Er is totaal geen begrip voor gezinnen. En al helemaal niet voor werkende moeders, niet van werkgevers, niet van de overheid, niet van collega's, niet van scholen... als werkende moeder moet je je in alle bochten wringen, overal opdraven en op werk vooral niet laten merken dat je kinderen hebt.'

Er wordt nu al veel verwacht van burgers en dat wordt steeds meer. Meedoen in werk, het verlenen van mantelzorg: dingen die we moeten doen om samenleving draaiende te houden. En juist die zaken staan **steeds meer onder druk**.⁴⁷ Het SCP adviseert het kabinet om naast financieel-economische overwegingen ook oog te hebben voor sociaal-maatschappelijke aspecten. Keuzes in de begrotingsplannen voor volgend jaar hebben immers niet alleen gevolgen voor de economie en de leefomgeving, maar ook sociaal-maatschappelijke consequenties, bijvoorbeeld voor sociale cohesie, structurele ongelijkheid en de ondersteuning van kwetsbare groepen.

Ouders in balans

Uit de **6de Balansmeter** ⁴⁸ van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid blijkt dat 28% van de ouders matig tot weinig informele steun (van partner, familie, vrienden, burens) ervaren. Dit is 2 op de 7 ouders. De peiling laat ook zien dat triggers zoals corona en de oorlog in Oekraïne invloed hebben op de draagkracht en draaglast van ouders. Wanneer je het in een rapportcijfer zou uitdrukken geven ouders hun balans in deze peiling een 5,5.

⁴⁶ <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/04/14/sociale-en-culturele-ontwikkelingen-2023>

⁴⁷ <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2471336-overheid-vraagt-te-veel-van-burgers-waarschuwt-scp-maar-24-uur-in-een-dag>

⁴⁸ <https://www.ncj.nl/inspiratie/peiling-balansmeter-praat-met-ouders-over-balans/>

'Ik zou meer solidair willen zijn dan dit ik nu kan zijn omdat ik zelf te druk bezig ben om de ballen hoog te houden. Dus ik wil het heel hard uitstralen en naleven maar praktisch denk ik dat ik het niet altijd kan uitvoeren.'

Ouders over ouderschap

Nederlandse ouders zijn tevreden over de manier waarop ze het ouderschap invullen of zich hierop voorbereiden, blijkt uit onderzoek [Marketresponse](#)⁴⁹. Ze geven zichzelf een 7,25. De zwangere groep is het meest positief met een 8,1. Is het kindje er eenmaal dan neemt de score iets af naar een 7,6 voor ouders met een jonge baby resp. een 7,7 voor de ouders met kinderen tussen 4 maanden en 2 jaar. Binnen de preconceptiegroep maakt het groot verschil hoe actief men al met de gedachte speelt om ouder te worden. De groep met een actieve kinderwens geeft zijn/haar voorbereiding een 7,2. De groep die nog niet zover is een 6,5.

Hoge tevredenheidscijfers (8-10) worden vooral verklaard vanuit een gevoel controle te hebben over de situatie en/of je eraan over kunnen geven. De basis onder het gezin klopt en de baby/het kind doet het goed. Bij de ouders die de lagere cijfers geven sluipt de twijfel erin. Ze vragen zich af of ze het wel goed doen en raken ontevreden met onderdelen van de opvoeding. Het loopt niet helemaal zoals ze zouden willen of ze kunnen dat niet volhouden. Bij de onvoldoendes is het nog een tandje erger. Er zijn (persoonlijke) issues waardoor de basis (relatie, financiën, woning) niet op orde is. Ook zien we problemen met zwanger worden.

Tweederde van de ouders is wel eens onzeker over de eigen invulling van het ouderschap. 55% zou het ook nog wel beter willen doen. Dit laatste is onder zwangeren duidelijk lager (34%).

Het beter gaan doen gaat niet vanzelf. De belangrijkste redenen waarom het niet lukt zijn het ontbreken van tijd en/of geld en vermoeidheid. Na deze top drie volgt op enige afstand problemen met de eigen gezondheid of op andere vlakken. Bij gezonde ontwikkeling in de vroege kinderjaren denken (aanstaande) ouders aan diverse dingen, maar het meest aan gezonde voeding van zowel kind als ouders. Ook het goede voorbeeld geven wordt vaak genoemd, al wordt niet duidelijk welk voorbeeld men dan wil geven. Ook worden opvoedstijlen veel genoemd met veel verschillende invullingen: liefde, warmte en aandacht geven, orde en regelmaat, regels/consequent zijn, stimuleren enz.

'Soms is het best fijn om laagdrempelig te sparren met iemand over kleinere zorgen. Dat mis ik wel. Bij baby's en peuters kan dit op het consultatiebureau, maar daarna is die gelegenheid er niet meer.'

⁴⁹ <https://www.ncj.nl/wp-content/uploads/media-import/docs/6a69f355-173c-4aaf-9d57-c99ebd0ae3fe.pdf>

Gezin in ontwikkeling: Onderwijs en kinderopvang

In cijfers

Het **slagingspercentage** ⁵⁰ van jongeren in het voortgezet onderwijs is in 2021 gedaald ten opzichte van 2020, maar was nog wel hoger dan de jaren voor COVID-19. Leerlingen met een vmbo-g/t of havodiploma stroomden in 2021 vaker door binnen het voortgezet onderwijs, en minder vaak naar het mbo of hoger onderwijs. Van de vmbo-gediplomeerden kozen vrouwen vaker voor een opleiding in de zorg en mannen vaker voor bouw, afbouw en techniek.

Voor en Vroegschoolse educatie

Volgens Eurostat werd in 2020 21,9% van de kinderen onder de 3 jaar in Nederland alleen verzorgd door hun ouders. Samen met Portugal is Nederland daarmee hekkensluiter. Aanvoerder is Duitsland met 80,2% en Bulgarije met 71,8%.

Achterstanden van leerlingen in het basisonderwijs kunnen door goede voor- en vroegschoolse educatie worden teruggedrongen. De kwaliteit speelt hierin een belangrijke rol. Dit blijkt uit analyses op data van het **pre-COOL cohortonderzoek** ⁵¹. Hierin werden bijna drieduizend kinderen van tweeënhalfjarige leeftijd tot en met het einde van het basisonderwijs gevolgd, met als doel effecten van deelname aan voor- en vroegschoolse educatie op de kinderlijke ontwikkeling te onderzoeken. Herhaaldelijk zijn effecten gevonden van educatieve proceskwaliteit, vooral in de voorschoolse fase. Educatieve kwaliteit is het actief ondersteunen van de cognitieve en taalontwikkeling door activiteiten die kinderen uitdagen om na te denken en verbanden te leggen en waarin ze door gerichte en specifieke feedback verder komen in hun ontwikkeling. Met name het effect op woordenschat is van belang, vanwege het aanzienlijk lagere beginniveau van de kinderen uit de doelgroepen. Kennelijk slagen de voorschoolse voorzieningen erin een boost te geven aan de woordenschat van deze kinderen. Vooral doelgroepkinderen met een niet-westerse migratieachtergrond en kinderen met een andere thuistaal lijken hiervan te profiteren; kinderen dus die voor hun taalontwikkeling in het Nederlands afhankelijk zijn van deelname aan een voorschoolse voorziening.

In het algemeen is er geen sprake van een doorgaande lijn in de aangeboden educatieve kwaliteit van voor- naar vroegschoolse. In de kleutergroepen is de educatieve kwaliteit vaak lager dan in voorschoolse instellingen met een vve-programma. Bovendien stroomden in de helft van de gevallen de doelgroepkinderen uit het pre-COOL-onderzoek vervolgens door naar een school zonder erkend vve-programma. Het verdient aanbeveling om te zorgen voor een hogere (educatieve) kwaliteit in kinderopvang en met name kleutergroepen en voor een betere afstemming tussen beide sectoren. In de beginperiode van pre-COOL, ruim tien jaar geleden, was sprake van een actief vve-beleid, dat zowel gericht was op bevorderen van deelname aan voorschoolse educatie als op het stimuleren van hoge kwaliteit van de vve. Omstandigheden zoals de

'Ik ren me rot om alles steeds rond te krijgen. Vooral basisscholen verwachten te veel van ouders of zijn onverschillig.'

'Mensen geven snel meningen en ongevraagde adviezen, maar als je kind anders is dan het gemiddelde dan is er iets mis en moet er een label op en trekt school z'n handen ervan af (want dan kost je kind teveel tijd en geld).'

⁵⁰ <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2022/school/>

⁵¹ <https://kohnstamminstituut.nl/rapport/het-pre-cool-cohort-tot-en-met-groep-8/>

toeslagenaffaire en personeelstekorten in de kinderopvang vormen een risico voor zowel het bereik van doelgroepkinderen als voor de kwaliteit van het aanbod. Het is belangrijk om deelname van doelgroepkinderen aan voorschoolse voorzieningen te blijven bevorderen en het bereik in kaart te brengen.

Prestatiedruk

Een gevoel van te veel te 'moeten' op een dag wordt door Nederlanders als de belangrijkste oorzaak aangewezen voor de ervaren hoge prestatiedruk van jongeren blijkt uit onderzoek van MarketResponse in opdracht van de Samenwerkende Gezondheidsfondsen. Daarnaast spelen een belangrijke rol: de prestatiecultuur in de maatschappij, het scheve beeld dat jongeren op social media consumeren, hoge verwachtingen van ouders, het slechte toekomstperspectief en het maakbaarheidsdenken in de samenleving. Ouders zelf lijken daarbij in mindere mate hun eigen rol te zien of te willen zien. Uit de toelichting van respondenten wordt de samenhang met het vele 'moeten' bevestigd: op alle vlakken moeten presteren, en bovendien altijd! Het lijkt nooit genoeg en het houdt nooit op, je moet in alles goed zijn (niet slechts in 1 specialisme of talent), en altijd (opnieuw weer) presteren.

Dit onderzoek biedt duidelijke aanknopingspunten voor manieren waarop het onderwijs zelf anders kan worden ingericht of aangepast, zoals:

- Meer aandacht voor sociaal-emotionele vaardigheden, en minder nadruk op cognitieve vaardigheden.
- Meer aandacht voor mentale gezondheid en het leren omgaan met prestatiedruk. Ook: deze onderwerpen in de klas bespreekbaar maken.
- Minder toetsen en het uitdrukken van prestaties in cijfers, meer aandacht en waardering voor de individuele kwaliteiten en behoeften van jongeren.
- Meer ruimte om fouten te mogen maken. Ontwikkeling van je talenten. Vergelijking met 'je eigen middelmaat' boven 'de collectieve middelmaat'.

Toeslagenaffaire

Op 7 april 2023 hebben 23.878 gedupeerde ouders van de kinderopvangtoeslagaffaire de **Catshuisregeling**⁵² gekregen. Na de eerste toets komen 26.568 ouders in aanmerking voor de €30.000.

'Het gesprek over wat lastig is in combi werk gezin zorg is soms lastig te voeren. Sfeer lijkt soms: had je maar geen kinderen moeten 'nemen'. In jeugdzorg en onderwijsland heerst veel betweterigheid i.p.v. naast je te staan en mogelijkheid te zoeken. Ik mis regelmatig empathie, je mag blij zijn dat je hulp krijgt en kwaliteit en jouw behoefte lijkt niet het uitgangspunt. Alsof het leuk is om hulp te vragen.'

⁵² <https://services.belastingdienst.nl/toeslagen-herstel/dashboard-kinderopvangtoeslag/>

Werk

Werkdruk

In 2021 gaf 40% van de werkgevers aan dat werkdruk tot één van de belangrijkste risico's binnen het bedrijf hoort. Om dit aan te pakken zetten ze vooral in op het verhogen van de autonomie, instellen van een aanspreekpunt en het aanpassen van het werk. Dit blijkt uit de *factsheet 'Werkstress' van TNO*⁵³. Na een dip in de corona tijd nam het aantal werknemers met burn-outklachten weer toe, en ook de verzuimkosten blijven nog altijd hoog. In 2021 hadden bijna 1,3 miljoen Nederlandse werknemers burn-outklachten. Dat zijn er iets meer dan in het corona jaar 2020 (1,2 miljoen), maar net zo veel als in 2019. Ruim 4 op de 10 werknemers gaf aan dat er het nodig is om maatregelen tegen *werkstress*⁵⁴ te treffen en 37% van de werknemers geeft aan dat werkdruk of werkstress de reden is van hun werk gerelateerde verzuim. De daling in psychische klachten tijdens de coronapandemie heeft zich daarmee niet doorgezet. Dit is ook terug te zien in het aantal verzuimdagen. In 2021 verzuimden werknemers in totaal 11 miljoen dagen wegens werkstress. In 2020 waren dit er nog 9 miljoen.

'Het vraagt veel van je om met gezin en werk en daarnaast toename in alle lasten etc. alle ballen goed in de lucht te houden.'

Mentale klachten

Werkgeversorganisatie AWWN constateert dat werknemers meer last hebben van mentale klachten dan een jaar geleden. Dit leidt onder andere tot hoger ziekteverzuim. Mentale klachten komen volgens de ondervraagde werkgevers door een samenloop van omstandigheden in het werk en privéleven. Er zijn zorgen over de thuissituatie, door bijvoorbeeld mantelzorg of financiële zorgen, of werknemers leggen zichzelf hoge druk op om te excelleren. Werkdruk wordt in het AWWN-onderzoek het vaakst (64%) genoemd als werkgerelateerde oorzaak van mentale klachten en deze loopt op door de krapte op de arbeidsmarkt. 61% wijst als oorzaak op persoonlijke omstandigheden en 42% door de werk-privé-balans.

'Zou minder willen werken om meer tijd met mijn kind te hebben.'

⁵³ <https://www.tno.nl/nl/newsroom/2022/11/werkgevers-werkdruk-arbeidsrisico/>

⁵⁴ <https://www.tno.nl/nl/gezond/werk-jeugd-gezondheid/werk-gezondheid/werkstress-arbeidsbelasting/>

Loonkloof en financiële zelfstandigheid

De loonkloof tussen mannen en vrouwen is in Nederland groter dan in de meeste andere EU-landen. Het verschil in het gemiddelde uurloon van mannelijke en van vrouwelijke werknemers bij de overheid is in 2020 met 2 procentpunt gedaald ten opzichte van 2018. In het bedrijfsleven is dit verschil gelijk gebleven. Dat blijkt uit de **Monitor loonverschillen**⁵⁵ mannen en vrouwen, die het CBS tweejaarlijks publiceert. Zowel in het bedrijfsleven als bij de overheid lag in 2020 het gemiddelde uurloon van vrouwen lager dan dat van mannen. Bij de overheid verdienen vrouwen gemiddeld bijna 2 euro per uur (6 procent) minder dan mannen. In het bedrijfsleven was dit bijna 5 euro per uur minder (19 procent). Twee jaar eerder was dit verschil bij de overheid nog 8 procent; in het bedrijfsleven is het verschil gelijk gebleven. Mannen hebben vaker een leidinggevende functie dan vrouwen. In het bedrijfsleven werd in 2020 1 op de 3 leidinggevende functies bekleed door een vrouw. Bij de overheid ligt dit aandeel, met 2 op de 5, iets hoger.

‘Tweeverdieners is noodzakelijk dus te weinig tijd voor gezinsleven.’

De gemiddelde arbeidsduur van vrouwen bedroeg in 2013 nog bijna 27 uur per week, in 2021 was dat opgelopen tot 29,2 uur, zo blijkt uit de **Emancipatiemonitor 2022**⁵⁶. Bij mannen schommelde de gemiddelde arbeidsduur rond 39 uur en liep in 2020 terug, maar was met 39,4 uur in 2021 vrijwel gelijk aan de pre-coronajaren. Vrouwen en mannen in Nederland blijven daarmee ‘Europees kampioen’ deeltijdwerken. Bijna 2 op de 10 werkende mannen hadden in 2021 een deeltijdwerkweek, tegen bijna 7 van de 10 werkende vrouwen.

Twee derde van alle vrouwen verdiende in 2021 met werken minimaal het bijstandsniveau (1.080 euro netto per maand) en was daarmee economisch zelfstandig. Mannen waren dat met ruim 81 procent vaker. Bij zowel mannen als vrouwen zijn hoogopgeleiden vaker economisch zelfstandig dan lager opgeleiden, en in Nederland geborenen vaker dan migranten. Dat meer mannen dan vrouwen economisch zelfstandig zijn, komt doordat ze vaker werk hebben, meestal voltijd, en ze per uur meer verdienen.

In het begin van hun loopbaan hebben vrouwen vaker een voltijdbaan dan verderop in hun carrière. Gemiddeld werken ze dan bijna 35 uur per week. Met de komst van kinderen verandert dat. Bijna 45 procent gaat minder werken of stopt. Vaders passen hun werkpatroon zelden aan na de komst van het eerste kind al nemen de meesten wel geboorteverlof.

Tot halverwege de jaren '10 nam het aandeel vrouwen dat minder ging werken na de geboorte van hun eerste kind af, terwijl het aandeel dat evenveel bleef werken groeide. Daarna sloeg dit om. Vrouwen gaan na de geboorte van hun eerste kind steeds vaker minder uren werken en het aandeel moeders dat evenveel uren blijft werken, is na 2015 afgenomen. In deze periode zijn jonge vrouwen met een partner zonder kinderen (‘potentiële moeders’) steeds vaker voltijds gaan werken. Vooral de voltijdsmoeders schroeven hun arbeidsduur terug.

‘Er ligt extreem veel druk op mijn schouders om alles te regelen. Ik ben hoofdkostwinner, regel het grootste deel van het huishouden en maak me het meeste zorgen over de kinderen. Mijn kinderen hebben een relaxte moeder nodig, maar ik weet niet hoe ik dat voor elkaar moet krijgen.’

⁵⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/46/man-vrouwloonverschil-weer-iets-verder-afgenomen>

⁵⁶ <https://longreads.cbs.nl/emancipatiemonitor-2022/>

Traditionele rolpatronen en moederschapscultuur

De meeste vaders en moeders zouden de zorg voor de kinderen het liefst gelijk verdelen, maar de praktijk is anders. Vrouwen besteden meer tijd aan zorg, mannen aan betaald werk. Het anderhalfverdienersmodel voert al jaren de boventoon bij ouders, al werken moeders steeds vaker in een grote deeltijdbaan.

Steeds meer kinderen gaan naar de formele opvang, en steeds meer mensen vinden dat ook goed voor kinderen. Toch is nog altijd een meerderheid van de Nederlanders er niet van overtuigd dat opvang goed is voor vooral baby's. De meeste mensen vinden maximaal drie dagen werken voor moeders ideaal, zeker bij baby's en peuters, en voor vaders vier of vijf dagen. Een tiende van de in deeltijd werkende ouders met een kind tot 13 jaar ervaart een disbalans tussen werk en privé. Onder voltijds werkende moeders is dat het dubbele.

Van de mannen en vrouwen behoorde respectievelijk 6,0 en 9,8 procent in 2021 tot het onbenut arbeidspotentieel. Er is verhoudingsgewijs veel onbenut arbeidspotentieel onder laagopgeleide vrouwen en mannen, en ook onder migrantenmannen en -vrouwen. Onder alleenstaande moeders zijn relatief de meeste onderbenutte deeltijders, gevolgd door moeders met een partner.

Meer werken

Gemiddeld zegt bijna 1 op de 10 in deeltijd werkende vrouwen direct meer uren aan de slag te kunnen en willen. Twee derde van alle deeltijdswerkende vrouwen zou onder voorwaarden meer willen werken, maar zijn niet per se direct beschikbaar. Zij willen het vooral als ze hun werk beter kunnen aanpassen aan hun privéleven of als het huishoudensinkomen niet meer toereikend is. De meeste vrouwen werken deeltijds om tijd over te houden voor het huishouden, de zorg voor kinderen en voor zichzelf. Ze vinden betaald werk net zo belangrijk als mannen, maar zijn minder gericht op carrière maken. Mannen zeggen bijna 1,5 keer zo vaak als vrouwen korter te willen werken dan ze nu doen. Ze willen hun werkweek met gemiddeld 13 uur inkorten, tegenover bijna 10 uur bij de vrouwen. Dit hangt samen met het grotere aandeel mannen met een voltijdbaan. Tegelijkertijd zouden mannelijke onderbenutte deeltijders ruim 10 uur meer willen werken dan ze nu doen, en vrouwelijke onderbenutte deeltijders ruim een werkdag.

82% van de **professionals**⁵⁷ in de kinderopvang en onderwijsassistenten werken deeltijd. In 2022 werkten er 117.000 mensen in de kinderopvang, tegen 97.000 begin 2019, blijkt uit de nieuwe cijfers van CBS⁵⁸. Tegelijkertijd is het aantal vacatures gegroeid van 1600 begin 2018 (begin van de metingen) tot 6600 in het derde kwartaal van 2022.

'Het is het gewoon allemaal net niet. En de zaken die wel strak geregeld zijn (zoals onderwijs) sluiten vaak niet aan bij wat wel zou werken voor het gezin. Alle extra taken bijvoorbeeld die scholen aan ouders vragen. Zoals knutsel ochtendjes etc. Niet heel handig als je beiden werkt. Ook schooltijden zijn niet flexibel. Kinderopvang is ook niet geschikt voor een fulltime verblijf van een kind.'

'Ik zou graag meer willen werken, maar we hebben geen betaalbare opvang voor kind met beperking. De gemeente blokkeert toegang tot de opvang door de jeugdzorgwet.'

⁵⁷ <https://longreads.cbs.nl/nederland-in-cijfers-2022/wie-werken-het-vaakst-in-deeltijd/>

⁵⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/06/meer-werknemers-in-kinderopvang-maar-vacaturegraad-hoger-dan-ooit>

Financiën

Structurele ongelijkheid

In Nederland bestaat er een structurele ongelijkheid tussen sociale klassen. Dat stelt het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) in het rapport **Eigentijdse ongelijkheid**⁵⁹. Om dit aan te pakken moet er verder gekeken worden dan arm versus rijk, zeggen de onderzoekers. Het is niet de eerste keer dat het SCP ongelijkheid in kaart brengt. In 2014 verscheen het rapport *Vershil in Nederland*, waarin ook werd geconstateerd **dat de verschillen groot zijn**⁶⁰. En in 2021 **bleek de kloof niet kleiner**⁶¹ te zijn geworden. Het planbureau onderscheidt zeven sociale klassen. De 'werkende bovenlaag' (20 procent van de bevolking), de 'jongere kansrijken' (9 procent), de 'rentenierende bovenlaag' (12 procent), de 'werkende middengroep' (25 procent), de 'laagopgeleide gepensioneerden' (18 procent), de 'onzekere werkenden' (10 procent) en het kwetsbare 'precariaat' (6 procent). De twee groepen onderaan, 1 op de 6 mensen, blijven in alle opzichten achter op de rest. Minderbedeelde groepen hebben volgens het SCP minder kansen, geven hun leven een lager cijfer, hebben minder vertrouwen in elkaar, de politiek en de overheid en blijven vaker weg bij verkiezingen. De verschillen kunnen de sociale samenhang in onze samenleving onder druk zetten, schrijft het **planbureau**⁶².

In de bijstand

Eind 2021 leefden er **201 duizend minderjarige bijstandskinderen**⁶³ in Nederland. Bijstandskinderen groeien op in huishoudens die het financieel vaak niet eenvoudig hebben. Dat staat in schril contrast met de 127 duizend minderjarige miljonairskinderen, die met riante middelen groot kunnen worden. Miljonairskinderen wonen vrijwel altijd in een gezin met twee ouders, bijstandskinderen wonen vaak alleen met hun moeder. In Rotterdam woonden eind 2021 relatief veel minderjarige bijstandskinderen, ruim 14 procent van alle minderjarige Rotterdamse kinderen. Ook in Amsterdam en Heerlen (beide 13 procent) woonden veel bijstandskinderen. Landelijk was het aandeel minderjarige bijstandskinderen 6 procent. In 82 gemeenten was het aandeel bijstandskinderen minstens zo hoog als het landelijke aandeel, in 263 gemeenten was het aandeel juist kleiner. In gemeenten als Rozendaal, Hattem en Urk was het aandeel bijstandskinderen minder dan 2 procent.

Sociale zekerheid voor kinderen

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) kwam tot stand in 1989. Het is het meest geratificeerde verdrag ter wereld (196 landen); Nederland ratificeerde het verdrag in 1995. In het verdrag staan 54 afspraken die gaan over de rechten van kinderen, bijvoorbeeld over leven en ontwikkeling (artikel 6), de mening van het kind (artikel 12) en het eigenstandige recht van kinderen op sociale zekerheid (artikel 26). Als enige land ter wereld maakte Nederland een voorbehoud bij artikel 26 van het verdrag. Hierdoor wordt in Nederland de sociale zekerheid van kinderen altijd geregeld via de ouders. Het recht van kinderen op sociale

'Mijn man heeft geen slecht salaris, toch ga ik nu studeren om een nog beter inkomen te hebben, omdat het uiteindelijk zelfs voor ons onbetaalbaar wordt.'

'Sinds begin 2022 lukt sparen niet meer. Als het nog duurder wordt dan het nu al is komen wij niet meer rond.'

⁵⁹ <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/03/07/eigentijdse-ongelijkheid>

⁶⁰ <https://nos.nl/artikel/2008557-rijk-en-arm-in-nederland-komen-elkaar-nauwelijks-tegen>

⁶¹ <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2400785-kloof-tussen-arm-en-rijk-niet-kleiner-kwetsbare-burgers-structureel-achtergesteld>

⁶² <https://nos.nl/artikel/2466531-scp-aanpak-ongelijkheid-gaat-verder-dan-aanpak-armoede>

⁶³ <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2022/opgroeien-in-ongelijke-omstandigheden/>

zekerheid is in Nederland gewaarborgd door implementatie van artikel 27 IVRK (recht op toereikende levensstandaard) en door uitkeringen die ten goede komen aan de familie. Dat is echter niet altijd het geval. Zo blijkt uit onderzoek van het **Verwey-Jonker Instituut** ⁶⁴ in opdracht van Save the Children. Dit leidt tot schrijnende en onwenselijke situaties van Nederlandse kinderen die opgroeien in armoede.

Financieel ongezond

In 2022 was 60 procent van de Nederlanders financieel ongezond of kwetsbaar, tegen 50 procent in 2021. Ook kan slechts de helft (54 procent) van de huishoudens alle rekeningen zonder problemen betalen. Dat blijkt uit **onderzoek naar de financiële gezondheid van Nederlandse huishoudens** ⁶⁵ van Deloitte in samenwerking met het Nibud en Universiteit Leiden.

Een groeiend aantal huishoudens zit financieel klem vanwege de gestegen kosten. Voor het eerst sinds jaren ziet het **Nibud** ⁶⁶ dat de huishoudelijke uitgaven enorm stijgen. Deze stijging komt boven op de vaste lasten die ook flink gestegen zijn. De druk van deze twee posten is dusdanig groot dat huishoudens iedere maand stevast geld tekortkomen. Niet alleen lage inkomens, ook huishoudens met een inkomen boven modaal duiken in de min. Het Nibud verwacht dat momenteel één op de drie huishoudens worstelt met het rond krijgen van de begroting. Uit de berekeningen van het Nibud blijkt dat de totale uitgaven van een gezin met een inkomen van 2 keer modaal met € 188 zijn gestegen in vergelijking met vorig jaar januari. Deze stijging komt vooral door de energiekosten die met € 128 zijn gestegen (bij gelijkblijvend verbruik). De boodschappen zijn voor dit gezin zo'n € 55 duurder geworden.

Het aantal mensen dat gebruikmaakt van de **voedselbank** ⁶⁷ is in de eerste maanden van 2023 gestabiliseerd. Dit komt door de verhogingen van uitkeringen en het energieplafond. Eind vorig jaar nam de vraag naar voedselpakketten nog flink toe. In het laatste kwartaal van 2022 steeg het aantal klanten van de voedselbank met 30 procent naar 120.000 per week. Dat was tegelijkertijd met de forse toename van de inflatie en de energieprijzen. Het cijfer is sinds begin 2023 dus gelijk gebleven.

Moeilijk aflosbare schulden kunnen leiden tot depressie, angsten, alcoholproblemen en andere psychische aandoeningen, blijkt uit grootschalig **bevolkingsonderzoek van Trimbos** ⁶⁸. Na drie jaar hebben mentaal gezonde mensen met moeilijk aflosbare schulden drie keer meer kans op psychische aandoeningen dan mensen zonder geldzorgen. Mensen die al een psychische aandoening hadden voordat de schulden ontstonden, herstellen slechter. Na drie jaar hebben ze vier keer meer kans nog steeds een psychische aandoening te hebben dan mensen zonder diepe schulden. Het gaat om depressiestoornissen, angststoornissen en middelenverslaving.

'Je doet het toch vaak alleen met je gezin.'

⁶⁴ https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2021/06/220260_-kinderen_missen_zelfstandig_recht_op_sociale_zekerheid_SV_WEB.pdf

⁶⁵ <https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/financial-services/articles/financiele-gezondheid-nederland.html>

⁶⁶ <https://www.nibud.nl/nieuws/groeiend-aantal-huishoudens-financieel-klem/>

⁶⁷ <https://nieuws.nl/algemeen/20230306/aantal-mensen-dat-gebruikmaakt-van-de-voedselbank-stabiliseert/%23:-:text=In%20het%20laatste%20kwartaal%20van,nog%20wel%20bij%20de%20voedselbank>

⁶⁸ <https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/diepe-schulden-trigger-voor-angst-en-depressie/>

Gezondheid

Drank en drugs

Onder jongvolwassen mannen en vrouwen (18 tot 25 jaar) is het percentage rokers gedaald tussen 2014 en 2021. Het percentage jongvolwassenen dat in het afgelopen jaar cannabis gebruikte en het percentage jongvolwassenen dat aan de alcoholrichtlijn voldeed zijn niet veranderd in de periode 2014 tot en met 2021. Sinds 2014 geldt voor jongeren van 12 tot 18 jaar de richtlijn om geen alcohol te drinken.

Het percentage jongeren dat rookt of drinkt, is in 2021 nog steeds te hoog, blijkt uit het **Health Behaviour in School-aged Children**⁶⁹ (HBSC)-rapport. Zo heeft van de 15- en 16-jarigen in 2021 respectievelijk 42% en 60% in de laatste maand gedronken. En deze jongeren drinken veel. 74 tot 83% van deze alcoholgebruikers heeft de afgelopen maand weleens vijf of meer glazen alcohol op één gelegenheid gedronken. Daarnaast heeft in 2021 één op de tien jongeren in de afgelopen maand gerookt. Opvallend is bovendien dat waar jongens in eerdere jaren vaker rookten en alcohol dronken dan meisjes, deze verschillen in 2021 zijn verdwenen.

De (on-)gezonde generatie

Minder kinderen van 1 tot 12 jaar met laagopgeleide ouders aten voldoende **fruit en groenten**⁷⁰ en hadden kinderen van 2 tot 12 jaar meer overgewicht en obesitas in de periode 2018 tot en met 2021.

1 op de 3 kinderen is bijziend (myopie) en loopt het risico op latere leeftijd blind of slechtziend te worden. Een van de oorzaken van de recente stijging van myopie in jongeren is de veranderde leefstijl. Kinderen spelen minder lang buiten dan vroeger. In plaats daarvan zitten ze vaker binnen op hun smartphone, tablet of computerscherm. **Myopie** heeft een levenslange impact op sociaaleconomische kansen. Hoewel deze aandoening alle lagen van de samenleving treft, lijkt het een onevenredige impact te hebben op mensen die in lagere sociaal- economische omstandigheden leven. Bovendien zijn kinderen die in relatief arme sociaaleconomische omstandigheden leven minder waarschijnlijk om correctie te krijgen of te voldoen aan de correctie die hen is voorgeschreven. Dit is zorgwekkend omdat het managen van myopie zo vroeg mogelijk wordt aanbevolen om de progressie van myopie te vertragen, omdat het de risico's van hoge myopie vermindert. Bovendien kan ongecorrigeerde myopie bij kinderen een negatieve invloed hebben op de academische prestaties en het psychologisch welzijn.

1 Op de 7 jonge kinderen (14%) van 9 maanden t/m 6 jaar gebruikt beeldschermen nog niet of zeer weinig, blijkt uit het **Iene Mienie Media onderzoek**⁷¹. Dat zijn vaker de allerjongste kinderen vanaf 9 maanden tot 2 jaar (28%) en wat minder vaak de kleuters van 4 jaar en ouder (9%). Als we alle digitale media-activiteiten samennemen blijkt dat kinderen van 9 maanden tot en met 6 jaar hier volgens hun ouders gemiddeld zo'n 100 minuten per dag aan besteden. Oftewel bijna een uur en drie kwartier.

'We moeten meer investeren in de kinderen en hun ouders zodat hoge kosten later voor de maatschappij voorkomen kunnen worden. En alle kinderen gratis sporten.'

Onderzoek van de **Samenwerkende Gezondheidsfondsen**⁷²

laat zien dat 72% van de Nederlanders de prestatiedruk op jongeren (zeer) hoog vindt. 66% vindt de prestatiedruk (zeer) ongezond. Prestatiedruk op jongeren in het onderwijs neemt volgens Nederlanders toe van basisonderwijs (42%) via voortgezet onderwijs (66%) naar hoger onderwijs (76%). Volgens Nederlanders wordt de hoge prestatiedruk bij jongeren vooral veroorzaakt door een gevoel van veel te 'moeten' op een dag. Ook de prestatiecultuur in de samenleving wordt aangewezen als boosdoener.

⁶⁹ <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2022/09/14/mentale-gezondheid-van-meisjes-fors-verslechterd>

⁷⁰ <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2022/middelengebruik-en-leefstijlkenmerken-bij-jongeren/>

⁷¹ https://netwerkmediawijsheid.nl/wp-content/uploads/2023/03/Iene-Mienie-Media_Netwerk-Mediawijsheid.pdf

⁷² <https://gezondegeneratie.nl/4002-2/>

Toenemende leerbaarheid door een goed gevulde maag

Het aanbieden van een maaltijd op de basisschool heeft een positief effect op de energie en concentratie van leerlingen. Bovendien eten kinderen gezonder en verbetert het aanbieden van een maaltijd de band tussen de ouders en de school. Dat blijkt uit onderzoek van het [jeugdeducatiefonds](#) ⁷³ op basisscholen in heel Nederland. Tweederde van de respondenten ervaart dat leerlingen meer energie hebben en zich beter kunnen concentreren sinds ze een maaltijd op school krijgen. Zo geeft een school aan dat leerlingen minder gapen en meer alert zijn. Daarnaast heeft het eten een positief effect op de sfeer in klas en leerlingen vertonen minder tekenen van stress. De schoolmaaltijden versterken niet alleen de band tussen leerlingen en de leerkrachten, maar ook de band van de school met ouders en verzorgers, blijkt uit het onderzoek. Bijna 90% van de respondenten geeft aan dat ouders positief reageren op het aanbod van eten aan de kinderen. Ouders zijn meer betrokken bij de school en de drempel om contact te zoeken is lager. 44% van de respondenten merkt dat ouders en verzorgers vaker om hulp vragen bij (financiële) problemen.

⁷³ <https://www.jeugdeducatiefonds.nl/actueel/goed-om-te-weten/resultaten-onderzoek-boterhammenbar>

Leefomgeving

Polarisatie

Een ruime meerderheid van de Nederlanders maakt zich zorgen over polarisatie in met name de politiek, de media en op sociale platforms zoals Twitter. Ze storen zich aan de verslechterde omgangsvormen en verharding in het politieke en publieke debat die ze menen te zien. In hun eigen directe omgeving ervaren Nederlanders minder polarisatie. Dat komt doordat ze zich vooral omringen met

gelijkgestemden.

Daarnaast gaan ze vaak discussies met vrienden, familie en collega's over lastige kwesties uit de weg, om conflicten te vermijden. Dat

blijkt uit [van het Sociaal en Cultureel Planbureau](#).⁷⁴

'Het is de hardheid van de samenleving en het individualisme en het gebrek aan oog voor elkaar in de samenleving...'

Straatintimidatie

2 op de 3 jonge vrouwen zeiden in 2021 dat ze het afgelopen jaar weleens zijn [lastiggevallen op straat](#)⁷⁵. Ze zijn nagefloten of nageroepen, en soms ook achternagelopen. Vrouwen ervoeren nafluiten als minst bedreigend, achternalopen als meest bedreigend. De meesten negeerden het wanneer

ze op straat werden lastiggevallen. Jonge mannen hadden minder te maken met straatintimidatie: 1 op de 3 had dit ten minste een keer meegemaakt. Jonge vrouwen van 18 tot 21 jaar gaven het vaakst aan op straat geïntimideerd te zijn: bijna drie kwart van hen heeft hier weleens mee te maken gehad. Maar ook van de tienermeisjes tussen 14 en 18 jaar zei ongeveer 70 procent op straat geïntimideerd te zijn. Van de mannen had 1 op de 3 in 2020/'21 met straatintimidatie te maken gehad, tienerjongens vaker dan jongvolwassen mannen.

Gezonde leefomgeving

De rijkste landen, waaronder Nederland, slagen er volgens [Unicef](#)⁷⁶ niet in om kinderen een gezonde leefomgeving te bieden. Ook leveren ze een grote bijdrage aan de gevaarlijke en ongezonde leefomstandigheden voor kinderen in andere delen van de wereld. Nederland staat op plek twaalf als het gaat om de leefomgeving voor kinderen. En op plek 27 als het gaat om impact op de leefomgeving van kinderen op andere plaatsen in de wereld. Zo heeft in Nederland 1 op de 12 kinderen te maken met een hoge mate van vervuiling door pesticiden, iets wat in verband wordt gebracht met kanker en aantasting van het zenuwstelsel en het immuunsysteem van kinderen. Kinderen die opgroeien in huishoudens met een laag inkomen hebben vaker te maken met geluidsoverlast denk aan verkeer op de weg en vliegtuigen.

Buitenspelen

Een op de vijf kinderen speelt elke dag buiten, maar bijna een op de zes doet dat nooit. Jonge kinderen spelen meer buiten dan oudere. Dat blijkt uit onderzoek in opdracht van [Jantje Beton](#)⁷⁷. Gemiddeld spelen kinderen 9,5 uur per week buiten. Bijna de helft zou meer buiten willen spelen. Redenen om dat toch niet te doen zijn een

⁷⁴ <https://nos.nl/artikel/2458038-nederlanders-ergeren-zich-aan-polarisatie-omringen-zich-vooral-met-gelijkgestemden>

⁷⁵ <https://longreads.cbs.nl/nederland-in-cijfers-2022/kunnen-jonge-vrouwen-rustig-over-straat/>

⁷⁶ <https://www.unicef.nl/nieuws/2022-05-24-overconsumptie-rijkste-landen-schadelijk-voor-kinderen-wereldwijd>

⁷⁷ <https://jantjebeton.nl/pers/40-van-de-kinderen-speelt-minder-dan-1-uur-per-dag-buiten>

voorkeur voor digitale spellen en media, huiswerk en een gebrek aan andere kinderen om mee te spelen. Fietsen, klimmen en klauteren en zelfverzonnen spelletjes zijn de populairste activiteiten bij kinderen tot en met 12 jaar. Bij kinderen van 13 tot en met 15 jaar staat chillen op de eerste plaats.

Jantje Beton heeft ook een peiling⁷⁸ gedaan onder meer dan 500 kinderen van 6 t/m 12 jaar naar hoe het staat met buitenspelen in Nederland. Hieruit blijkt onder andere dat maar liefst 21% van de kinderen aangeeft te weinig tijd te hebben om buiten te spelen. Opvallend is het verschil in het aantal kinderen waarmee kinderen binnen- of buitenspelen. 25% van de kinderen die binnen spelen doen dit alleen. Buiten speelt 62% met 3 of meer kinderen samen. 6 Op de 10 kinderen komen buiten kinderen tegen die zij normaal gesproken niet zien. Meer dan de helft van de kinderen zou wel vaker buiten willen spelen, dit geldt nog sterker in stedelijk gebied (65%).

Mobiliteit en bereikbaarheid

Uit het rapport 'De ontwikkeling van de mobiliteit en de bereikbaarheid in stedelijk en ruraal Nederland'⁷⁹ van het Kennisinstituut voor Mobiliteit (KiM) blijkt dat er in de beleving van inwoners nauwelijks bereikbaarheidsproblemen zijn. De meesten inwoners vinden dat zij werk of voorzieningen voor bijvoorbeeld onderwijs, zorg of winkels goed kunnen bereiken. Ook is er nauwelijks verschil in beleving tussen de stads- en plattelandsbewoners. Bij het zoeken naar oplossingsrichtingen voor mobiliteit en bereikbaarheid zou er aandacht moeten zijn voor de perceptie van inwoners. Nu ligt de focus vooral op oplossingen voor problemen en knelpunten die de inwoners misschien niet als zodanig ervaren.

In het stedelijk gebied groeit de bevolking en komen er steeds meer banen en voorzieningen. In delen van het landelijke gebied daarentegen krimpen de bevolking en de werkgelegenheid en verschaalt het aanbod aan voorzieningen. Deze trends leiden ertoe dat de mobiliteit en de bereikbaarheid zich in deze gebieden verschillend ontwikkelen. Er zijn tussen het stedelijke en het landelijke gebied verschillen in het aantal mogelijk te bereiken banen, onderwijsinstellingen en winkels. Maar, een groot deel van de inwoners van die gebieden ervaart nauwelijks bereikbaarheidsproblemen. Bewoners van stedelijke en die van rurale gebieden ervaren de bereikbaarheid van voorzieningen nauwelijks anders. In plattelandsgebieden kunnen bepaalde factoren, zoals een hoog autobezit (meer dan in de steden), een positieve bijdrage leveren aan de ervaren bereikbaarheid.

'Er zijn veel voorzieningen, alleen die zijn voornamelijk geconcentreerd in de Randstad. In de grotere plaatsen op het platteland worden de voorzieningen steeds slechter. Het efficiëntiedenken is te ver doorgevoerd. Velen zijn besmet met deze ziekte omdat dit ontstaan is in Den Haag.'

⁷⁸ <https://jantjebeton.nl/pers/1-op-de-5-kinderen-heeft-te-weinig-tijd-om-buiten-te-spelen>

⁷⁹ <https://www.kimnet.nl/actueel/nieuws/2023/04/03/bereikbaarheid-stad-en-platteland-verschillen-maar-beleving-is-hetzelfde>

Inspiratievoorbeelden uit Nederland en daarbuiten

Sterke gezinnen vormen door de veerkracht van (toekomstige) ouders en hun kinderen te ondersteunen. Project ‘[Sharing in caring, oudernetwerken](#)’⁸⁰ in België focust hierbij op het versterken van het sociale netwerk van deze gezinnen.

Finland voert [actief beleid](#)⁸¹ om het welzijn van ouders te bevorderen en lanceert daarvoor het educatieve programma Unlock Happiness – Self-care to Parenting. Zelfcompassie is daarbij een belangrijk ingrediënt. Het is ontwikkeld door CCE, een samenwerkingsverband van University of Eastern Finland (UEF) en University of Tampere (UTA).

Uit de Pisa scores blijkt dat Estland de slimste 15-jarigen leerlingen heeft. Pisa toetst op wiskunde, lezen en wetenschap. Van de 79 landen die meedoen, blijkt dat [Estland](#)⁸² op alle vlakken het beste scoort.

In Amerika wordt onderzoek gedaan naar [parental burn-out](#)⁸³ en wat je kan doen om dit te voorkomen.

In België krijg je als groot gezin [50% korting](#)⁸⁴ op de trein met een speciaal abonnement. Via de Belgische gezinsbond kunnen ouders ook rekenen op [financiële voordelen](#)⁸⁵. In Duitsland kan je nu voor [49 euro per maand](#)⁸⁶ onbeperkt gebruik maken van al het openbaar vervoer.

BoekenTips

Tessa Roseboom heeft verschillende boeken geschreven over de eerste duizend dagen: [Gelijk goed beginnen](#)⁸⁷ en [de eerste 1000 dagen](#)⁸⁸.

Jos van de Lans schreef op uitnodiging van Movisie een vervolg-essay: [Ontsnappen aan aanbesteden](#)⁸⁹ waarin hij een pleidooi onderbouwt om dichterbij gezinnen, in de wijk zorg en ondersteuning te organiseren.

Over parental burnout lees je meer in het boek van Marie-Anne Vanderhasselt, [Ouders onder hoogspanning](#)⁹⁰.

Woord van dank

Wij willen graag onze dank uitspreken aan eenieder die bijgedragen heeft aan deze tweede Nederlandse Staat van het gezin. Met name aan alle ouders die elke dag met ons meedenken en die het onderzoek hebben ingevuld. Zij geven ons de kans om hun stem te laten horen.

Ook aan de Negenmaandenbeurs zijn wij dank verschuldigd. Door onze fijne samenwerking mochten wij op de Negenmaandenbeurs in gesprek met kinderen, ouders en opa’s en oma’s.

⁸⁰ <https://www.oudernetwerken.ucll.be/>

⁸¹ <https://www.ouderkennis.nl/finland/>

⁸² <https://www.onderwijsvanmorgen.nl/estland-de-toekomst-van-onderwijs-en-schoolsystemen/>

⁸³ <https://www.self.com/story/parental-burnout>

⁸⁴ <https://www.belgiantrain.be/nl/tickets-and-railcards/overview-discount/large-families>

⁸⁵ <https://ledenvoordelen.gezinsbond.be/>

⁸⁶ <https://nos.nl/artikel/2461553-duitsland-kiest-voor-goedkoop-ov-49-euro-per-maand-vanaf-1-mei>

⁸⁷ https://www.tijdstroom.nl/product/100-309_Gelijk-goed-beginnen

⁸⁸ https://www.tijdstroom.nl/product/100-8_De-eerste-1000-dagen

⁸⁹ <https://www.isabewoners.nl/wp-content/uploads/Ontsnappen-aan-aanbesteden.pdf>

⁹⁰ <https://eltigrepublishing.be/products/ouders-onder-hoogspanning>

HET KEUKENTAFELPACT

NAAR EEN NIEUWE SOCIALE NORM ROND HET GEZIN

Ouders moeten weer de tijd en ruimte krijgen om goed voor zichzelf én goed voor hun kinderen te zorgen. Dat knelt nu. Een groot deel van de ouders voelt zich namelijk geconfronteerd met de ingewikkelde taak om aandacht voor de kinderen, werk, zorg en zichzelf te combineren. Door de eisen die vanuit de samenleving worden gesteld, én de verwachtingen waaraan ouders zelf vinden dat ze moeten voldoen.

Om de ouders tijd en ruimte te geven, zorgen we ervoor dat zij en hun netwerk op alle plekken in de maatschappij worden ondersteund op een manier die voor hen passend is. Daar is een nieuwe sociale norm voor nodig. Wij gooien de eerste steen in de vijver om een beweging te starten en samen deze nieuwe norm te creëren.

In het kort: wij staan voor een positief beeld over het gezin en ouderschap. Daarom willen we de samenleving aanzetten om oudervriendelijker te zijn. Daarnaast willen we de samenleving aanzetten om oudervriendelijker te organiseren volgens een systeem dat is gebaseerd op dat positieve beeld en vertrouwen in het gezin en in ouderschap.

We hebben iedereen nodig om deze beweging te laten slagen. Doet u mee?

De keukentafel als mini-maatschappij

De keukentafel: een prachtige en belangrijke plek in ieders leven. Het is de mini-maatschappij waar binnen het gezin zaken worden besproken die het leven zo mooi en waardevol maken. Uit onderzoek onder ouders¹ blijkt dat het goed gaat met de Nederlandse gezinnen. Ze ervaren Nederland als een fijn land en noemen daarbij als pluspunten de vrijheid en de goede voorzieningen. Toch blijkt uit ditzelfde onderzoek dat het merendeel van de ouders zich ook zorgen maakt.

Ouders moeten (en willen!) voldoen aan het perfecte plaatje

Het heersende beeld in de maatschappij is dat je moet voldoen aan het perfecte plaatje. Je bent alleen een goede ouder als je veel bij je kinderen bent en zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Je bent alleen een goede werknemer als je van 9 tot 5 op kantoor bent. Je moet je als mens ook nog ontwikkelen, mantelzorg verlenen, vrijwilligerswerk doen, sporten en een (digitaal) sociaal leven hebben. Het liefst ook nog eens allemaal tegelijk en op hetzelfde moment. En dan hebben we het nog niet eens over andere uitdagingen zoals stijgende prijzen van de dagelijkse boodschappen, energie en wonen die de stress enkel verhogen. Stress die verder wordt verhoogd door de verwachtingen die de ouders zelf hebben over waar ze aan moeten voldoen.

¹ Eerste Nederlandse Staat van het Gezin; Voor Werkende Ouders, het NCJ en mediaplatform WIJ; oktober 2022

Huidig systeem is gebaseerd op wantrouwen

Het huidige steunsysteem rondom gezinnen is niet meegegroeid met de uitdagingen van vandaag. Ouders, ooms, tantes, burens, ... ze moeten zich plooiën naar een systeem dat is ingericht op basis van controle en niet op basis van vertrouwen. Dat zien we bijvoorbeeld in een gesprek met een zorgverlener. Als ouders zich kwetsbaar opstellen, voelen ze het risico dat er opgeschaald wordt en er melding van gemaakt wordt. Door dit controle-systeem ligt de druk vooral bij ouders zelf. We zien hun welzijn namelijk niet als collectieve verantwoordelijkheid van werkgevers, overheid, maatschappelijke voorzieningen en omgeving. Zij moeten het zoveel mogelijk zelf doen, op het juiste moment en ook nog eens foutloos.

Twee actielijnen voor een nieuwe sociale norm rond het gezin

Hierdoor zijn ouders soms de wanhoop nabij. Dit beïnvloedt direct hun eigen welzijn, en dat van hun kinderen. Door als samenleving beter voor ouders te zorgen, zorgen ze beter voor zichzelf en voelen ze letterlijk de tijd en ruimte om energie en aandacht te hebben voor hun kinderen. We gaan ouders en hun informele netwerken dus ondersteunen op een manier die bij hen past. Elk gezin is namelijk anders. We werken daarbij vanuit preventie en versterking van wat al goed gaat en voorkomen zo escalaties. Daar is wel een nieuwe sociale norm voor nodig.

Hoe gaan we ouders ondersteunen zoals zij dat willen en zoals dat voor hen passend is? We starten een beweging met twee centrale actielijnen:

Actielijn 1: Naar een positief beeld over gezin en ouderschap

We zetten de samenleving aan om oudervriendelijker te zijn. Dat ouders in hun ouderschap risico's durven nemen en daar op een ontspannen manier mee omgaan. Omdat ze weten dat ze het toch wel redden, het voldoende is, er geen man overboord is als het even niet lukt, en er altijd steun en ondersteuning onderweg én onvoorwaardelijk beschikbaar is. We vragen gemeenten en andere overheden, (sport)verenigingen, scholen, de kinderopvang, maatschappelijke organisaties en de gezondheidszorg om met ons mee te doen. Daarnaast werken we graag samen met voor het gezin relevante bondgenoten zoals supermarkten, keukenleveranciers, bouwmarkten, meubelzaken, pretparken, mediapartners, etc, die de boodschap bij hun eigen doelgroep onder de aandacht kunnen brengen. Daarmee brengen we het nieuwe beeld rond ouderschap echt tot leven.

Actielijn 2: Naar een beter functionerend systeem rond het gezin

We zetten de samenleving ook aan om oudervriendelijker te organiseren. In een goed functionerend systeem zien we het gezin als plek van maatschappelijke vooruitgang, niet als kwetsbare schakel. Ouders willen namelijk het beste voor hun kind en dat maakt alle ouders kwetsbaar. Wanneer de maatschappij ouders meer gaan zien als eindverantwoordelijke én expert van hun eigen kind, gaan we uit van vertrouwen in plaats van wantrouwen. Dan is er ook plek om de hobbels van het ouderschap te normaliseren, bespreekbaar te maken en ouders onbevooroordeeld antwoorden te geven op hun vragen. Bijvoorbeeld bij de Jeugdgezondheidszorg en bij de kinderopvang als gratis maatschappelijke voorziening voor alle kinderen. Op deze manier ondersteunen we ouders pro-actief, op een laagdrempelige manier en vanuit pedagogisch partnerschap. En voorkomen we direct dat een gezin onnodig in de problemen komt.

Doet u ook mee met het Keukentafelpact?

Dit is het begin. Een openingszet om gezamenlijk te komen tot een nieuwe sociale norm rond het gezin. We gaan graag met u als potentiële bondgenoten in gesprek om verder van gedachten te wisselen over dit "Keukentafelpact" en te onderzoeken welke bijdrage u kan en wilt leveren. Op 15 mei, de Dag van het Gezin, komen we graag voor het eerst gezamenlijk naar buiten.

Namens de initiatiefnemers: Loes Ypma (Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang) Marjet Winsemius, (Voor Werkende Ouders) en Igor Ivacic en Soler Berk (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid).